

B & B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija

Program: Ekonomist

Modul: Računovodstvo za gospodarstvo

OSEBNE FINANCE

Mentorica: mag. Romana Fišer
Lektorica: Anja Miklavčič, prof. slov.

Kandidatka: Zdenka Hriberšek

Kranj, januar 2013

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici mag. Romani Fišer za vse koristne nasvete in napotke.

Zahvaljujem se podjetju NLB, d. d., za uporabo vseh pripomočkov pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Anji Miklavčič, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

Največja zahvala pa gre moji družini, ki me je v času študija vzpodbujala in mi dajala vso potrebno moč.

IZJAVA

»Študentka Zdenka Hriberšek izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Romane Fišer.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava temeljne vidike osebnih financ – kaj vse zajemajo, kako z njimi upravljamo in kako zastavimo ustrezen finančni načrt. Velik poudarek je namenjen pomenu urejanja osebnih financ, s katerimi se je treba ukvarjati načrtno in pravočasno. Zanemarjanje tega področja namreč lahko posameznika pripelje do finančnega tveganja in resnih posledic.

Diplomsko delo tudi izpostavi problem finančne nepismenosti, ki je značilna za širšo javnost. Z lastno raziskavo je bilo ugotovljeno, da je stopnja finančne nepismenosti visoka. Posamezniki ne vodijo evidence o mesečnih izdatkih in prejemkih, nimajo izdelanega finančnega načrta in se ne odločajo za dodatno pokojninsko zavarovanje. Poleg tega je značilno tudi pomanjkljivo znanje na finančnem področju. Največje tveganje pa predstavlja odsotnost primerne finančne zaščite. Diplomsko delo predstavi pomen življenjskega zavarovanja in zgibanko, ki služi kot način ozaveščanja o pomembnosti sklenitve tovrstnega zavarovanja.

KLJUČNE BESEDE:

- osebne finance,
- finančno načrtovanje,
- vrste zavarovanj,
- finančna nepismenost,
- življenjsko zavarovanje.

ABSTRACT

This diploma thesis describes some basic aspects of personal finances. It defines basic elements of this field, the ways of managing personal finances, and ways of financial planning. Every individual should deal with his or her personal finances systematically and in a timely manner. Ignoring personal finances can lead to financial risks or severe consequences.

The diploma thesis also highlights the problem of financial illiteracy which is typical for the general public. With our research we have determined a very high rate of financial illiteracy. Individuals mostly do not control their monthly income and monthly outgoings. Individuals also do not save money for additional pension and have no financial plans for the future. Further more individuals do not have enough knowledge in the field of personal finances. The highest risk represents the absence of financial protection. Therefore this diploma thesis highlights the meaning of life insurance. We have also created a leaflet which raises awareness of the importance of life insurance.

KEYWORDS:

- Personal finances.
- Financial planning.
- Insurances.
- Financial illiteracy.
- Life insurance.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	PREDSTAVITEV PROBLEMA	1
1.2	CILJI DIPLOMSKEGA DELA.....	2
1.3	PREDSTAVITEV OKOLJA.....	3
1.4	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE.....	3
1.5	METODE DELA	4
2	OSEBNE FINANCE.....	5
2.1	OPREDELITEV OSEBNIH FINANC	5
2.2	KORAKI DO UREJENIH OSEBNIH FINANC	6
2.3	DENARNI TOK IN PREMOŽENJE	8
2.4	FINANČNO NAČRTOVANJE IN VARNOSTNA REZERVA.....	11
2.5	VARČEVANJE IN VLAGANJE	13
2.6	VRSTE ZAVAROVANJ	15
2.7	ZADOLŽEVANJE	17
3	FINANČNA (NE)PISMENOST.....	20
3.1	FINANČNA NEPISMENOST: VZROKI IN POSLEDICE	20
3.2	FINANČNA NEPISMENOST NA PODROČJU RS	24
3.3	FINANČNA SPOSOBNOST.....	28
3.4	PROJEKT NLB FINANČNI NASVET.....	28
4	LASTNA RAZISKAVA: FINANČNA (NE)PISMENOST	31
4.1	CILJ RAZISKAVE.....	31
4.2	METODE RAZISKOVANJA	31
4.3	ANALIZA REZULTATOV RAZISKAVE.....	32
4.3.1	Prvi sklop vprašanj	32
4.3.2	Drugi sklop vprašanj.....	33
4.3.3	Tretji sklop vprašanj.....	37
4.4	SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE	38
5	PRIPRAVA ZGIBANKE: ZAKAJ ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE?	40
6.	ZAKLJUČEK	47
	LITERATURA IN VIRI	50
	PRILOGE	51
	KAZALO SLIK.....	51
	KAZALO TABEL	52

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

Osebnne finance so zelo pomemben sestavni del našega življenja. To široko in celovito področje zajema pridobivanje, porabo in upravljanje denarnih sredstev posameznika ali gospodinjstva. Poznavanje osnovnih vidikov in zakonitosti osebnih financ je ključno za vsakega posameznika, saj nas zanemarjanje tega področja lahko v prihodnosti pripelje do zelo stresnih in težkih situacij. V življenju se nam lahko zgodi marsikaj, kot je na primer znižanje dohodkov ali izguba službe, ti nepredvidljivi dogodki pa imajo lahko resne posledice, če se predhodno nismo ustrezno finančno zavarovali. Zato moramo poznati osnovna področja osebnih financ, moramo znati upravljati s svojim premoženjem in si izdelati ustrezen finančni načrt za doseganje dolgoročnih ali kratkoročnih ciljev. Z osebnimi financami se je priporočljivo ukvarjati načrtno, sistematično in pravočasno.

Problem, ki ga diplomsko delo izpostavi in kritično analizira, je slaba ozaveščenost posameznikov o pomembnosti finančnega načrtovanja, vodenja družinskega proračuna ter zaščite pred finančnimi tveganji. Za večino ljudi je značilno zelo pomanjkljivo znanje na področju osebnih financ, kar imenujemo tudi finančna nepismenost. Številne raziskave na evropski ravni so pokazale na zelo visoko stopnjo finančne nepismenosti prebivalstva. Tudi v naši državi obstaja problem slabega finančnega znanja v enaki razsežnosti kot drugje v Evropi, kar poskušamo prikazati v diplomskem delu.

Posamezniki pogosto ne razumejo osnovnih področij osebnih financ in tudi določenih izrazov, ki se pojavljajo v zvezi s finančnim načrtovanjem. Težave se pojavljajo pri vodenju financ, načrtovanju in oblikovanju finančne strategije ter pri izbiri ustreznih finančnih produktov ali storitev, ki jih ponuja širok in dinamični finančni trg. Večina posameznikov nima potrebnega znanja, da bi sprejemali ustrezne odločitve, s krepitvijo zapletenosti ponujenih finančnih produktov pa se zmanjšuje možnost, da bodo izbrali najugodnejšo in za njih najustreznejšo ponudbo. Številni ljudje izbirajo napačne produkte, še bolj pogosto pa se izbiri zaradi negotovosti raje izogibajo, s čimer ogrozijo socialno varnost sebe in svojih najbližjih. Zelo resne težave se pojavijo, če se finančne razmere spremenijo. Demografske spremembe v zadnjih desetletjih kažejo na staranje prebivalstva, kar pomeni, da državne pokojnine po vsej verjetnosti ne bodo zadostovale za ustrezen življenjski standard. Kljub temu pa le malo ljudi začne pravočasno varčevati, da bi si zagotovili dodatne prihodke za pokoj.

Področje finančnih storitev je zaradi hitrega razvoja in pojavljanja novih produktov zelo zapleteno in nepregledno. Ponudba finančnih produktov je zelo pestra, izbira pa zahtevna. Pojavlja se vedno večja potreba po izobraževanju na finančnem področju, torej po ustreznem finančnem opismenjevanju posameznikov. Stanje finančne nepismenosti je slabo tako za posameznike kot za celotno družbo, saj posamezniki z neustreznim znanjem ne vlagajo svojih sredstev, poleg tega pa sta za njih značilni

neodgovornost ter pogosta plačilna nezmožnost. Po drugi strani finančna izobraženost lahko pripomore k večji finančni stabilnosti. Na podlagi teh spoznanj izhaja zavedanje o pomembnosti izobraževanja na področju osebnih financ. Finančno izobraževanje je le delno vključeno v formalno izobraževanje, v okviru določenih predmetov (na primer gospodinjstvo). Vendar to očitno ne zadostuje, treba je razmišljati v smeri učinkovitejšega, obsežnejšega in sistematičnega uvajanja tovrstnih učnih vsebin v učne ure splošnega izobraževanja.

Cilj finančnega izobraževanja je finančno sposoben posameznik, ki razume pomen urejanja financ, ki zna načrtovati prihodnost v okviru svojih finančnih zmožnosti in ki se zna pravilno ter odgovorno odločiti, ko gre za izbiro med različnimi finančnimi produkti ali storitvami. Posameznik mora poznati ključna in temeljna področja osebnih financ, s katerimi vpliva na svoje in tudi na življenje bližnjih. Če posameznik teh področij ne pozna, se lahko znajde v stresni situaciji, ko ne zna in ne more vplivati na svoje življenje. Poznavanje tega področja zato vpliva na kakovost življenja.

Vendar ozaveščenost na področju osebnih financ ni zgolj v interesu posameznikov in širše družbe, pač pa je tudi v interesu večine ponudnikov finančnih storitev. Zadovoljna stranka, ki ni izgubljena v množici informacij in ki se zna odločati odgovorno, bo prinesla na dolgi rok več koristi kot stranka, ki se je prekomerno zadolžila ali se kako drugače napačno odločila. Finančna nepismenost tudi pomeni odsotnost varčevanja in vlaganja. Če na primer vemo, zakaj potrebujemo življenjsko zavarovanje in s čim je to povezano, ga sklenemo. V primeru, da zadeve ne poznamo, enostavno mislimo, da je tudi ne potrebujemo. Zavedanje o pomembnosti finančnega načrtovanja pa pripelje do spoznanja, da se je treba tudi finančno zavarovati in pripraviti na negotovo prihodnost. Zato diplomsko delo izpostavi vlogo, ki jo imajo nekateri ponudniki finančnih storitev pri finančnem izobraževanju širše javnosti.

1.2 CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Cilj diplomskega dela je natančno opredeliti pomen osebnih financ, kaj vse zajemajo, kako jih lahko spremljamo, kako ustvarimo ustrezen finančni načrt in kako učinkovito upravljamo s svojim osebnim premoženjem. Diplomaska naloga v prvem delu predstavi vse značilnosti in elemente osebnih financ ter korake, s katerimi pridemo do urejenih osebnih financ (obvladovanje porabe, zavarovanja, varnostna rezerva ...). Podani so odgovori na določena vprašanja znotraj te problematike – zakaj varčevati, zakaj je dobro imeti varnostno rezervo, v kakšnem primeru se je smiselno zadolževati in kdaj je koristna določena finančna naložba.

S tem poskušamo v diplomski nalogi približati področje osebnih financ širši javnosti. Oblikovana je bila tudi zgibanka, s katero želimo posameznike opozoriti na pomen sklenitve življenjskega zavarovanja.

V diplomski nalogi izpostavimo problem podzavarovanosti, ki vodi v socialno ogroženost. Cilj naloge je tudi opredelitev problema finančne nepismenosti, ki je zelo

visoka tako na evropski kot na slovenski ravni, ter nekaterih možnih rešitev. Analizirano in kritično je ovrednoteno finančno izobraževanje, ki že poteka, podani pa so nekateri predlogi izboljšav. Prikazani so tudi nekateri pristopi pri finančnem izobraževanju širše javnosti.

V empiričnem delu naloge smo z raziskavo pokazali na visoko stopnjo neznanja na področju financ. S tem poskušamo potrditi predpostavko, da je stanje na tem področju zaskrbljujoče ter da so potrebne nekatere večje spremembe, še zlasti na področju formalnega izobraževanja.

1.3 PREDSTAVITEV OKOLJA

Diplomsko delo predstavi projekt *Finančni nasvet*, s katerim podjetje Nova Ljubljanska Banka, d. d. (v nadaljevanju NLB, d. d.), aktivno sodeluje pri finančnem osveščanju prebivalstva. Z različnimi dejavnostmi so pri projektu prisotne možnosti brezplačnega finančnega svetovanja.

Mnogo ljudi je mnenja, da finančna nepismenost koristi ponudnikom finančnih storitev ali produktov, saj jih tako lažje prepričajo v nakup neprimerne in dragega produkta. V nekaterih primerih je to lahko resnica, vendar večinoma to ne drži. Velika priložnost organizacije, kot je na primer banka, je prav v sodelovanju pri finančnem opismenjevanju ter pridobivanju strank, ki bodo zadovoljne na dolgi rok. Stranke, ki poznajo finančne produkte in storitve, se bodo verjetno bolj pravilno odločale, s čimer bodo dosegale svoje cilje. Na podlagi ustreznega nasveta bodo kupile kakovosten produkt po svoji meri in tako prinesle podjetju več koristi kot stranke, ki so nezadovoljne, saj so izbrale za njih neprimerne oblike varčevanja ali zadolževanja.

NLB, d. d., kot največja slovenska banka ponuja vrsto bančno-finančnih storitev prebivalstvu, podjetjem in finančnim družbam. Svoj vpliv na finančnem trgu utrjuje z aktivno vlogo na vseh področjih družbenega razvoja. Z oblikovano družbeno okoljsko politiko prispeva k trajnostnemu razvoju in večji kakovosti življenja. Ponudba banke vključuje račune, kartice, kredite, varčevanja, depozite, vrednostne papirje, investicijske sklade, bančno zavarovalništvo, osebno bančništvo, privatno bančništvo in še nekatere druge storitve (elektronsko bančništvo, menjalnica, potovalni čeki ...). NLB vključuje poslovno mrežo 158 poslovalnic ter 719 bančnih avtomatov na območju celotne Slovenije. Na območju jugovzhodne Evrope pa NLB dopolnjuje še 313 poslovalnic ter 445 bankomatov.

1.4 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

V okviru diplomskega dela z lastno raziskavo poskušamo potrditi naslednje osnovne predpostavke:

- Finančna pismenost posameznikov na področju Republike Slovenije je zelo nizka.

- Posamezniki imajo do osebnih financ negativen in napačen odnos.
- Posamezniki nimajo dovolj zanimanja za urejanje osebnih financ.

Raziskava ima določene omejitve, zaradi katerih je treba rezultate ustrezno ovrednotiti. Metoda raziskave je namreč anketni vprašalnik, ki so ga izpolnjevali anketiranci, ki živijo pretežno na Gorenjskem ali v osrednji Sloveniji. Zaradi tega vzorec ni dovolj reprezentativen, saj ne vključuje tudi drugih slovenskih regij. Vendar pa lahko kljub temu domnevamo, da so rezultati dovolj zgovorni in da v veliki meri kažejo na stanje, ki ga opazujemo na območju celotne Slovenije, torej zaskrbljujoče stanje slabega znanja na področju financ.

1.5 METODE DELA

V teoretičnem delu naloge smo uporabili opisno metodo, s katero smo opisali in ponekod grafično prikazali elemente osebnih financ. Uporabljeni sta bili tudi metoda združevanja (navedli smo različne izsledke raziskav) ter metoda primerjave (med različnimi pojavi, mnenji in stališči avtorjev).

Praktični del naloge vsebuje lastno raziskavo, pri kateri je bila osnovna metoda statistična metoda analize primarnega vira podatkov. Podatki so bili zbrani na podlagi anketnega vprašalnika, ki smo ga razdelili med naključne posameznike. Anketiranci so po spolu, izobrazbi in starosti tvorili reprezentativen vzorec. Razdeljenih je bilo 100 vprašalnikov, izpolnjenih je bilo 96 vprašalnikov. Podatki so bili obdelani kvantitativno, z izračunom povprečij, rezultate smo predstavili grafično s pomočjo programa Excel.

Ugotovitve raziskave smo s pomočjo sintetične metode povezali ter na podlagi teh ugotovitev in spoznanj poskušali podati predloge izboljšav.

V zadnjem delu naloge je predstavljena zgibanka, ki je bila oblikovana s pomočjo programa Microsoft Office Publisher.

2 OSEBNE FINANCE

Problem, ki se v današnjem času pojavlja, je nepoznavanje osnovnih področij financ, ki se tičejo vseh nas. Posledično se ljudje pogosto odločajo napačno, zaradi česar se lahko znajdejo v težkem, na prvi pogled brezizhodnem položaju. V tem poglavju je podana podrobna razlaga osebnih financ ter finančnega načrtovanja. Opisano je, kako lahko z majhnimi koraki preprečimo veliko zagat, če pravočasno načrtujemo in se primerno zavarujemo.

2.1 OPREDELITEV OSEBNIH FINANC

Osebnostne finance vključujejo pridobivanje, porabo in upravljanje denarnih sredstev. Upravljanje osebnih financ je zelo pomembno področje človekovega delovanja, saj vpliva na kakovost življenja.

Lahko rečemo, da so osebne finance zelo široko področje. Lubej in Stanonikova (2009) trdita, da zajemajo vse, kar je povezano s premoženjem posameznika ali družine in upravljanjem tega. Finančni položaj narekuje življenjski slog in določa, kaj si lahko privoščimo in česa ne. Skratka, priznati si moramo, da je v današnjem svetu denar zelo pomemben, saj je z njim povezana skoraj vsakršna uresničitev želja in potreb posameznika. Zato je toliko bolj pomembno, da s prisluženim denarjem znamo uspešno upravljati, kar pomeni, da ga razporejamo tako, da nam bo prinesel kar največ uresničenih želja in ciljev ter s tem sreče v življenju.

Upravljanje osebnih financ ima lahko po mnenju Glavnika (2005) širše ali ožje vidike. Ko nas zanima samo investiranje presežkov, govorimo o ožjem pogledu. Ko pa nas zanima tudi to, kako spremeniti svoje obnašanje in dejanja, da do presežkov pridemo, pa govorimo o širšem pogledu na upravljanje osebnih financ. Za doseganje maksimalnega uspeha je zato treba gledati na osebne finance širše, saj na tak način vzpodbudimo svoje pozitivne lastnosti, ki odločilno vplivajo na sposobnost služenja denarja, na odnos do sebe in do okolja ter na učinkovito investiranje presežkov. V tem primeru govorimo o celoviti obravnavi osebnih financ, pri čemer upoštevamo osebno ekonomsko vrednost (koliko smo sposobni zaslužiti) in osebno bilanco (kako učinkovito upravljamo zaslužen denar).

Podobno tudi Groznik (2001) opiše osebne finance kot vse, kar se nanaša na posameznikovo premoženje in kar nanj vpliva. Odločitve, ki jih sprejema, so stvar vsakega posameznika, njegovega značaja in okolja, v katerem živi. Sem sodijo življenjsko pomembni razmisleki, kot so: za kakšno plačo je nekdo pripravljen delati, ali namerava živeti v hiši ali stanovanju, ali bo sposoben plačati morebitne stroške šolanja svojih otrok, kako želi preživeti upokožitev in tako naprej.

Če pogledamo zgornje opredelitve osebnih financ, vidimo, da je običajna predstava, ki jo imamo o njih, napačna. Navadno si namreč ljudje pod tem pojmom predstavljajo

zgolj stanje na osebni račun ali kreditni kartici, vendar je to zelo ozko in neučinkovito razumevanje osebnih financ. Če želimo z njimi dobro upravljati, se moramo zavedati, da moramo najprej preučiti in po potrebi spremeniti tudi svoje navade, poglede in nekatere osebnostne lastnosti. Osebnostne finance namreč niso odvisne zgolj od višine prihodkov (ali od sreče v življenju) – v mnogočem so odvisne od tega, kakšen odnos imamo do njih in kako uspešno z njimi upravljamo.

Ljudje imamo različne cilje in želje, zato je tudi upravljanje osebnih financ odvisno od posameznika, torej ni enotnega, vedno najboljšega recepta, kako upravljati z njimi. Kljub temu obstaja nekaj osnovnih ciljev, ki jih želi doseči (skoraj) vsak posameznik, kot so na primer rešiti stanovanjski problem, omogočiti šolanje otrok in zagotoviti dostojno življenje v pokoju. V naslednjem razdelku zato obravnavamo osnovne korake, s katerimi si zagotovimo urejene osebne finance.

2.2 KORAKI DO UREJENIH OSEBNIH FINANC

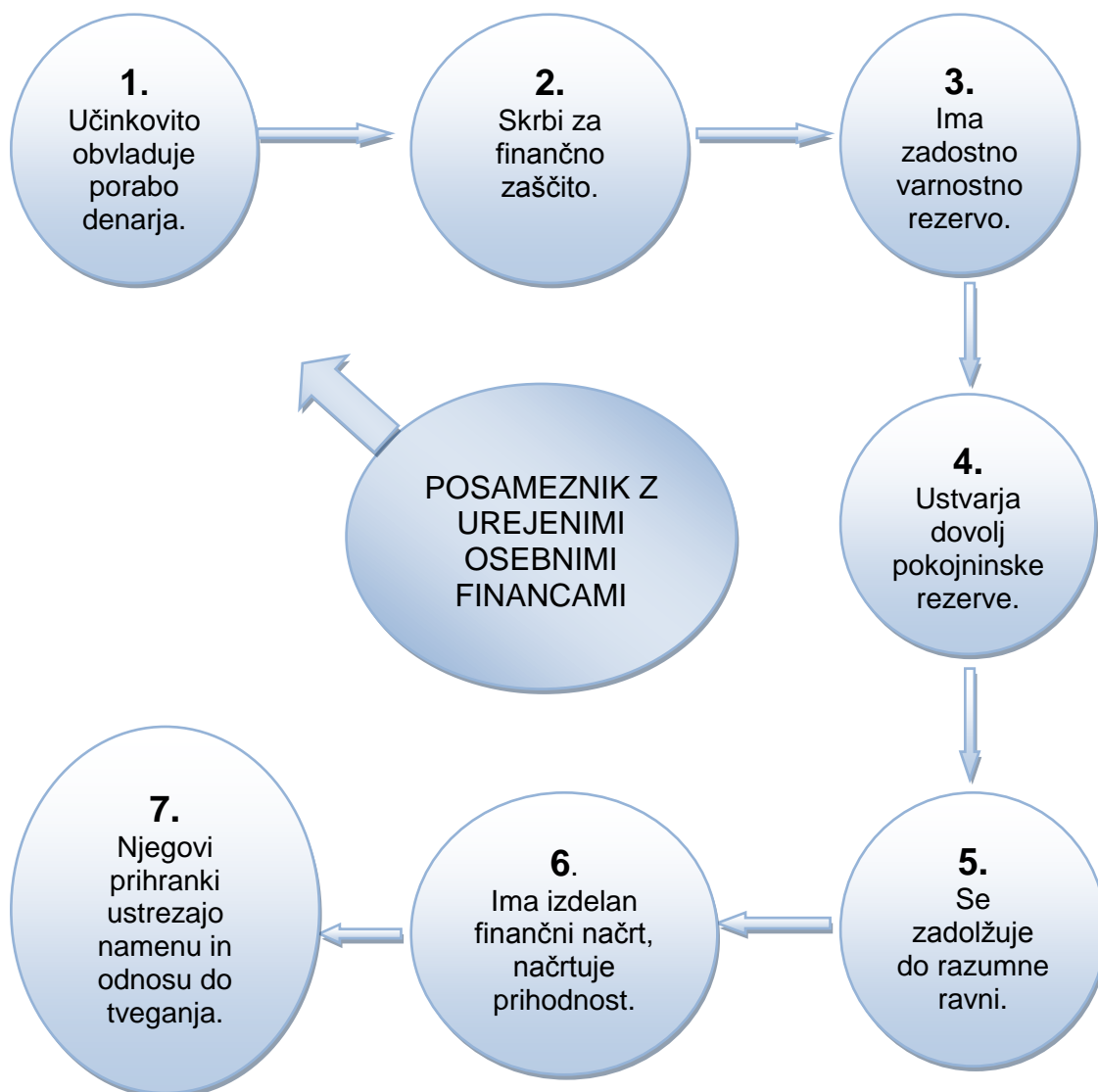
Prevzeti nadzor nad financami pomeni najprej temeljito pogledati trenutno finančno stanje, torej izdelati osebno finančno bilanco (to obravnavamo v naslednjem podpoglavju). Zdrave in stabilne osebne finance so tiste, kjer obvladujemo denarni tok, ustvarjamo dovolj prihrankov za prihodnost, smo razumno zadolženi ter načrtujemo financiranje prihodnjih življenjskih dogodkov in ciljev.

Lubej in Stanonikova (2009) menita, da je ključ do varne in boljše finančne prihodnosti v zmernem trošenju, varčevanju ter smotrni in sistematični plemenitosti privarčevanega. Ker pa gresta kapitalizem in potrošništvo z roko v roki in varčevanje ni v človekovi naravi, je izredno pomembno, da si izdelamo finančni načrt, se pravi, da svojo finančno prihodnost sistematično načrtujemo. Pri nekontroliranem trošenju namreč ne najdemo viška denarja, ki bi ga lahko namenili varčevanju. Po drugi strani pa finančni načrt pomaga pri racionalni porabi denarja, obvladovanju dolga in investiranju prihrankov v najrazličnejše naložbe z namenom uresničevanja zastavljenih ciljev v življenju.

Ocena stanja osebnih financ je ocena urejenosti, stabilnosti in dolgoročne vzdržnosti osebnih financ. Skrbno urejene osebne finance so pogoj za njihovo učinkovito upravljanje. Koraki do urejenih osebnih financ so naslednji (NLB, 7 korakov do urejenih osebnih financ, 2011):

- denarni tok in premoženje (učinkovito obvladovanje porabe denarja),
- finančna zaščita (primerna zavarovanja),
- ustrezna varnostna rezerva,
- primerno pokojninsko varčevanje,
- primerna stopnja zadolženosti,
- določitev finančnih ciljev in načrta financiranja,
- ustvarjanje prihrankov, ki ustrezajo namenu in finančnemu profilu.

Urejene osebne finance omogočajo uspešno finančno načrtovanje in olajšajo doseganje zastavljenih finančnih ciljev. Slika 1 prikazuje osnovne korake do urejenih osebnih financ.

Slika 1: 7 korakov do urejenih osebnih financ
(Vir: NLB, 7 korakov do urejenih osebnih financ, 2011, lastni prikaz)

Upravljanje osebnih financ se začne z dobro organizacijo, saj ta olajša spremljanje, obvladovanje, nadzorovanje in načrtovanje našega denarnega toka in premoženja.

Zelo priporočljivo je narediti finančni arhiv, ki nam omogoča preprost in zanesljiv pregled finančne dokumentacije, kar je nedvomno primernejše od zanašanja na svoj spomin. Urejen finančni arhiv omogoča analizo naše finančne situacije v različnih

časovnih obdobjih, kar je podlaga za finančno načrtovanje (NLB, 7 korakov do urejenih financ, 2012).

Najprej pa je treba razumeti osnovne pojme, kot so osebna bilanca, denarni tok in premoženje. Ti so razloženi v naslednjem podpoglavju.

2.3 DENARNI TOK IN PREMOŽENJE

Če želimo obvladovati in načrtovati svoje osebne finance, moramo najprej obvladovati denarni tok in premoženje. Najprej moramo znati oceniti in pregledati trenutno stanje, šele potem lahko naš proračun izboljšamo. Načrtovanje financ se začne s preučitvijo obstoječega stanja, kar pomeni, da moramo oceniti stanje našega premoženja in dolgov. Predstavljeni si moramo našo osebno bilanco.

Osebna finančna bilanca zajema pregled našega osebnega premoženja in dolga ter mesečnih prihodkov in izdatkov ter opisuje stanje, iz katerega se usmerjamo k svojim ciljem. Kako dobro upravljamo s svojim premoženjem, pa pokažeta dva kazalnika – neto vrednost premoženja in neto denarni tok (Lubej, 2009, str. 15).

Najprej bomo natančneje opredelili, kaj pomeni neto denarni tok, potem pa, kaj osebno premoženje.

NETO DENARNI TOK

Neto denarni tok je analiza naših prihodkov in izdatkov:

$$\text{Neto denarni tok} = \text{mesečni prihodki} - \text{mesečni izdatki}$$

Analiza naših prihodkov je ključna, saj odkriva, od kod naš denar pride in za kaj ga namenimo (Lubej in Stanonik, 2009, str. 19). S pomočjo te analize bolje razumemo našo porabo in potrošniške navade. V tej fazi ocenjujemo finančni položaj, ki so ga oblikovale minule finančne odločitve (prihodki in izdatki preteklosti). Torej ni treba posebej poudarjati, zakaj je urejen osebni finančni arhiv tako zelo pomemben.

Pregled gibanja denarnega toka je natančna evidenca prejemkov in izdatkov v nekem obdobju. Zato je obvladovanje denarnega toka eden od temeljev obvladovanja in načrtovanja osebnih financ. Struktura denarnega toka je prikazana v tabeli 1.

Prejemki	Primeri prejemkov	Izdatki	Primeri izdatkov
Prejemki iz dela	Plača, honorar	Osnovni življenjski izdatki	Osnovne potrebe, bivanje, storitve
Prejemki iz premoženja	Obresti, najemnine, dividende, kapitalski dobički	Redni finančni izdatki	Varčevanja, odplačila dolgov in zavarovanja
Drugi prejemki	Pokojnina, socialni transferji	Drugi izdatki	Osebnih izdatki, izdatki za avto, dom in prosti čas
Prenosi	Z računa na račun istega ali različnih imetnikov	Prenosi	Z računa na račun istega ali različnih imetnikov

$$\text{PREJEMKI} - \text{IZDATKI} = \text{NETO DENARNI TOK}$$

Tabela 1: Neto denarni tok
(Vir: NLB, 7 korakov do urejenih osebnih financ, 2011)

Denarni tok vpliva tudi na našo finančno likvidnost, kar pomeni, da sproti in redno poravnamo svoje obveznosti. Pri stalno pozitivnem neto denarnem toku pa je smiselno razmisliti o vezavi ali naložbi sredstev, sicer se odpovedujemo potencialni donosnosti. Slika 2 grafično prikazuje denarni tok.

Slika 2: Denarni tok
(Vir: <http://mladipodjetnik.si/novice-in-dogodki/dogodki/denarni-tok-kako-ga-nacrtovati-in-nadzirati-4>)

OSEBNO PREMOŽENJE

Premoženje predstavlja vse tisto, kar je v naši lasti – navadno vključuje denar na bančnih računih, delnice, obveznice, naložbe v skladih, pokojninske račune ter nepremičnine in premičnine (Lubej in Stanonik, 2009, str. 17).

Osebno premoženje po mnenju Glavnika (2005) sestavljajo vse premičnine, nepremičnine in naložbe, ki v različnih odstotkih predstavljajo premoženjsko piramido. V premoženje pa štejemo tudi sposobnost služenja denarja, ki jo izraža osebna ekonomska vrednost (današnja vrednost vseh naših prihodnjih zaslužkov).

Neto vrednost premoženja po Lubeju in Stanonikovi (2009) predstavlja trenutno finančno stanje posameznika v primeru, če proda vse svoje premoženje in poravnava vse svoje obveznosti.

Neto vrednost premoženja: tržna vrednost premoženja – dolgovi

Kot vidimo, je neto vrednost premoženja pozitivna, če je naše premoženje večje od obveznosti. Lahko pa je tudi negativna, če naši dolgovi presega tržno vrednost premoženja. To pomeni, da smo v preteklosti trošili več, kot smo ustvarili, kar lahko privede do finančnih težav. Da bi se zavarovali pred težavami ali celo pred osebnim bankrotom, moramo najprej zmanjšati izdatke ali povečati prihodke. Zaradi tega potrebujemo skrbno urejene osebne finance, ki nam pomagajo natančno določiti naš denarni tok. Kako je sestavljeno naše premoženje, prikazuje tabela 2.

FINANČNA SREDSTVA	DRUGA SREDSTVA	LIMITI	KREDITI
Osebni računi, depoziti in bančna varčevanja, vzajemni skladi, vrednostni papirji, višina zavarovalne vsote in vrste kritij ...	Nepremičnine, oprema, trajne potrošne dobrine, umetnine, starine in plemenite kovine ...	Limiti na osebnih in kartičnih računih ...	Osebni, stanovanjski in drugi krediti
SREDSTVA – DOLGOVI = NETO PREMOŽENJE			

Tabela 2: Neto premoženje
(Vir: NLB, 7 korakov do urejenih osebnih financ, 2011)

Pomembno je, da z leti poskušamo zmanjšati dolgove ter povečati neto premoženje. V tabeli 3 je praktični prikaz, kako lahko izračunamo neto premoženje. Gospod X je star

50 let in je izračunal svoje neto premoženje. Ugotovil je, da ima trenutno okoli 137.000 evrov neto premoženja.

SREDSTVA	STANJE	DOLGOVI	STANJE
Finančna sredstva		Limiti	
Gotovina	500 €	Limit na os. računu	
Osební računi	4.300 €	Limit na plač. kartici	
Varčevalni račun	700 €		
Naložbena živ. zav.	8.800 €	Osební kredit	
Vzajemni skladi	6.400 €	Kredit za avto	3.800 €
Vrednostni papirji			
Bančni depozit			
Varčevanja		Stanov. krediti	
Drugi fin. instrum.		Kredit za stanovanje	20.000 €
Lastn. deleži podj.			
Druga sredstva			
Nepremičnine	140.000 €		
Umetnine, starine			
Sredstva skupaj	160.700 €	Dolgovi skupaj	23.800 €
		NETO PREMOŽENJE	136.900 €

Tabela 3: Primer izračuna premoženja
(Vir: Lastni)

2.4 FINANČNO NAČRTOVANJE IN VARNOSTNA REZERVA

Izdelani osebni proračun in spremljanje denarnega toka sta pogoj za urejene osebne finance, vendar je to le prvi korak k uspešnemu upravljanju z osebnimi financami in premoženjem. Zgolj s pregledom osebnega premoženja ne bomo obogateli, niti se ne bomo ustrezno zavarovali.

Naslednji korak je zelo pomemben – izdelati moramo finančni načrt, v katerem opredelimo svoje cilje, ki morajo biti realno zastavljeni, dosegljivi in za nas ustrezni. Pomembna pa je osnovna zaščita, ki si jo zagotovimo z varnostno rezervo. To moramo oblikovati, še preden začnemo razmišljati o drugih finančnih ciljih. Ustvarjanje varnostne rezerve mora biti prednostna naloga.

Priporočeni znesek varnostne rezerve je 12-kratnik 70 odstotkov mesečnega neto prihodka. Sicer pa pri izračunu primerne višine varnostne rezerve upoštevamo faktor varnostne rezerve, ki izraža tveganost gospodinjstva in nam pove, koliko mesecev lahko preživimo ob morebitnem izpadu dohodka, če predpostavljamo, da z varnostno rezervo pokrijemo naše osnovne izdatke. Splošni faktor znaša 12 (12 mesecev), lahko pa ga določimo tudi natančneje ob upoštevanju tveganosti gospodinjstva (stabilnost zaposlitve in dohodkov, raven rednih dohodkov, finančno breme nepreskrbljenih članov

gospodinjstva, breme najetih kreditov, življenjsko in premoženjsko zavarovanje, starost ...).

Primer:

Mojca ima privarčevanih 2.000 evrov. Njeni neto prihodki znašajo 1.300 evrov. Kakšna naj bo njena varnostna rezerva? Koliko mora še privarčevati?

Priporočljiva varnostna rezerva za Mojco je:

$$12 \times 70 \% \text{ od } 1.300 \text{ €} = 10.920 \text{ €}$$

Mojca mora privarčevati še 8.920 evrov.

Sredstva varnostne rezerve moramo razporediti izključno v nizko tvegane finančne naložbe, kot so varčevalni računi in (kratkoročni) bančni depoziti. Pomembno je, da je večji del teh naložb likviden, torej jih je mogoče hitro spremeniti v denarno obliko. Ob nepričakovanih dogodkih morajo biti denarna sredstva hitro na voljo (NLB, Ustvarjanje treh temeljev finančne varnosti, 2011).

Balkovec (2000) trdi, da nam finančno varnost zagotovi vedno dosegljiv likviden znesek. Človek se ob znesku, ki ga ima privarčevanega in dostopnega, počuti varnega, ker lahko pokrije nenadne in nepredvidljive stroške (bolezen, smrt v družini ...). Kolikšen je znesek finančne varnosti, pa je odvisno od posameznika, njegovih ciljev, življenjske situacije in življenjskega sloga.

Ko je vzpostavljena varnostna rezerva, je treba narediti finančni načrt. Ta nam pomaga pri racionalni porabi denarja, obvladovanju dolga in investiranju prihrankov v najrazličnejše naložbe z namenom uresničevanja ciljev v življenju (Lubej in Stanonik, 2009, str. 14).

Finančno načrtovanje po Lubeju in Stanonikovi (2009) zajema opredelitev in ovrednotenje finančnih ciljev ter opredelitev časovnega obdobja, v katerem želimo cilje doseči. Ljudje varčujemo, da bi dosegli koristi v prihodnosti, vendar imajo različni ljudje različne cilje in želje. Glede na časovno obdobje, v katerem želimo nek finančni cilj doseči, ločimo: kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje. Kratkoročne cilje (na primer nakup televizorja ali računalnika) dosegamo v obdobju enega leta. Srednjeročne cilje (na primer nakup avtomobila ali varnostna rezerva) dosegamo v obdobju petih let. Dolgoročni cilji (varčevanje za pokojnino) pa so dosegljivi v obdobju, daljšem od petih let.

Posamezne cilje uresničimo z raznovrstnimi naložbami, ki imajo lahko različne stopnje tveganja (in različne donose). Načeloma velja, da svoje kratkoročne cilje uresničujemo s kratkoročnimi finančnimi naložbami, dolgoročne pa z dolgoročnimi. Za uresničitev kratkoročnih ciljev navadno izbiramo varne in nizko donosne naložbe, kot so bančne vloge in vezave, skladi denarnega trga, zakladne menice. S temi naložbami ohranjamo realno vrednost naših vložkov in ustvarjamo minimalen donos. Po drugi strani pa za doseganje dolgoročnih ciljev uporabimo bolj tvegane naložbe z višjo donosnostjo, kot

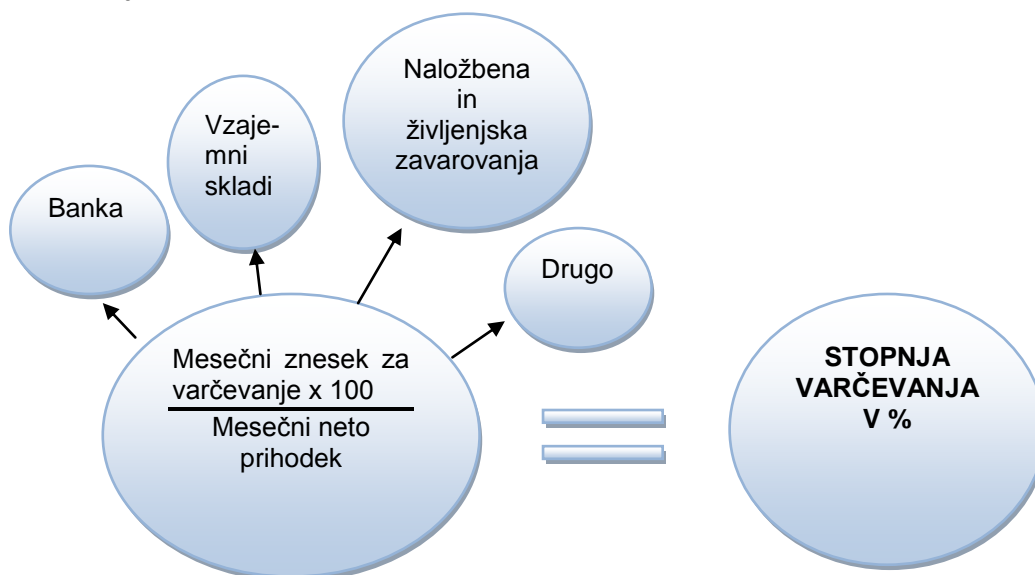
so delniški vzajemni skladi, delnice stabilnih podjetij in podjetniške obveznice. Vlaganje naj bi bilo primerno razpršeno (Lubej in Stanovnik, 2009).

Cilji so dosegljivi, če jih natančno določimo, če jih ne postavimo preveč (ne da bi preverili finančno izvedljivost), če jih uredimo po pomembnosti (bolje izkoristimo časovno razsežnost) in če so realni, torej so v skladu z življenjskim slogom in s finančnimi zmožnostmi.

2.5 VARČEVANJE IN VLAGANJE

Ustvarjanje prihrankov je osnova za doseganje osebnih finančnih ciljev. Prihranke pa ustvarjamo z varčevanjem ter vlaganjem.

Varčevanje pomeni odloženo porabo. Stopnja varčevanja je delež mesečnega neto prihodka, ki ga namenimo za varčevanje. Slika 3 prikazuje, kako izračunamo stopnjo varčevanja.

Slika 3: Izračun stopnje varčevanja
(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011, lastni prikaz)

Najnižja stopnja varčevanja mora znašati 10 odstotkov.

Mnogi se sprašujejo, kdaj je treba začeti z varčevanjem. Odgovor je enak kot na vprašanje, kdaj je treba začeti čistiti zobe. Takrat ko jih dobimo. Ko začnemo prejemati plačo, začnemo varčevati (Glavnik, 2005).

Temeljni razlog, zakaj je treba začeti varčevati čim prej, je izkoriščanje časovne vrednosti denarja in obrestnoobrestnega plemenitenja. S postopnim varčevanjem lahko privarčujemo precejšen delež denarja, ki bi ga drugače porabili za stvari, ki jih ne potrebujemo.

Pri varčevanju se lahko odločimo za bančni depozit ali za rentno varčevanje. O bančnem depozitu govorimo, ko vlagatelj položi ali prenese denar na račun pri banki, banka pa se obveže, da ga bo na zahtevo ali v določenem času vrnila in mu plačala pripadajoče obresti. Bančne vloge delimo na vloge na vpogled (denarni znesek, namenjen prejemanju vlog, dvigovanju in nakazovanju s tega računa) in vezane depozite. Pri varčevanju v obliki vezanih depozitov gre za sklenitev pogodbe med banko in komitentom o vezavi denarnih sredstev za določeno obdobje, za katero bo komitent prejemal dogovorjene obresti. Višina obresti je odvisna od ročnosti depozita in višine vezanih sredstev. Za to naložbo se odločimo takrat, ko zagotovo vemo, da denarja v obdobju vezave ne bomo potrebovali. Po drugi strani je rentno varčevanje takšna oblika varčevanja, ki nam po preteku nekega izbranega obdobja prinaša redne in stabilne vire sredstev, torej rento. Ti viri so navadno namenjeni ureditvi našega finančnega stanja v prihodnosti, kot je varčevanje za dodatno pokojnino (Lubej in Stanonik, 2009).

Poleg pogostih oblik varčevanja se lahko odločimo tudi za vlaganje. To pomeni plemenitenje tistega dela prostih denarnih sredstev, ki je namenjen doseganju strateških in drugih dolgoročnih ciljev. Vključuje denar ali kapital, vložen v finančne instrumente, ter druga sredstva z namenom doseči donos v obliki obresti, dividend ali zvišanja njihove vrednosti v času, kar imenujemo kapitalski dobiček (NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, str. 12).

V splošnem lahko izbiramo med tremi vrstami finančnih naložb:

- visoko varne (gotovina, stanje na računu, depoziti, zakladne menice);
- obvezniške in
- delniške naložbe.

Delnice so lastniški vrednostni papirji, ki dajejo imetniku pravico do sorazmernega upravljanja podjetja in pravico do sorazmerne udeležbe pri razdeljenem dobičku (dividenda). Z delnicami večjih podjetij se praviloma trguje na borzi, kar njihovemu imetniku predstavlja pglavitno prednost, torej visoko likvidnost, saj lahko do svojega denarja pride v vsakem trenutku (Lubej in Stanovnik, 2009). Vlaganje v delnice prinaša najvišje donose, je pa tudi najbolj tvegano.

Graham (2009) je trdil, da delnica ni le simbol ali elektronska pozicija; je lastniški interes na poslu podjetja, z osnovno ceno, ki ni odvisna od njegove tržne cene. Borza pa je nihalo, ki nenehno niha med nezmernim optimizmom (kar dela delnice predrage) in neupravičenim pesimizmom (kar jih naredi prepoceni). Preudarni vlagatelj je realist, ki kupuje od pesimistov in prodaja optimistom. Vendar ne glede na to, kako je vlagatelj previden, obstaja tveganje, ki ga ni mogoče eliminirati – možnost, da se je motil. Tveganje je mogoče minimizirati tako, da kot vlagatelji vztrajamo na varnostnem dejavniku – nikoli ne preplačamo naložbe, ne glede na to, kako zanimiva je videti.

Vlaganje v obveznice je v splošnem mnogo manj tvegano, kot je vlaganje v delnice. Obveznice so dolgoročni dolžniški vrednostni papirji z znano obrestno mero in donosnostjo do dospelja. Z izdajo obveznic izdajatelj (država, lokalna skupnost, banka ...) jemlje posojilo od kupcev obveznic (NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011).

Tri osnovne značilnosti naložb so: donosnost, likvidnost in tveganje. Najboljša naložba je tista, ki je hkrati visoko likvidna, čim manj tvegana in ki ima najvišjo pričakovano donosnost. Ker se te lastnosti med seboj delno izključujejo, izbrana naložba nikoli ne more biti hkrati optimalna glede na vse tri elemente. Ravnotežje med naštetimi lastnostmi vlagatelj doseže z ustrežno kombinacijo različnih naložb (NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011). Tabela 4 prikazuje tri osnovne finančne naložbe z upoštevanjem treh temeljnih lastnosti.

	Likvidnost	Donosnost	Tveganje
Visoko varne naložbe	Visoka	Nizka	Nizko
Obvezniške naložbe	Srednja	Srednja	Srednje
Delniške naložbe	Visoka	Visoka	Visoko

Tabela 4: Osnovne finančne naložbe
(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011)

2.6 VRSTE ZAVAROVANJ

Čeprav se nam pogosto zdi, da življenje poteka po načrtih, nas lahko doleti nesreča, ki v trenutku prekine mirno družinsko življenje ali uspešno kariero. Če družina ostane ne le brez svojega ljubljene, temveč tudi brez njegovih dohodkov, je vse skupaj še mnogo težje. Kar naenkrat se pojavijo vprašanja, kot so: kdo bo odplačeval kredit; kako plačevati visoke položnice; kdo bo poskrbel, da bodo otroci deležni enakih dobrin kot prej? Če je nosilec prihodkov realno ovrednotil svoj prispevek k družinskemu proračunu in če se je temu primerno zavaroval, bodo preostali člani družine (v primeru nezgode ali smrti) lažje odplačevali kredite in ohranjali ustrezen življenjski standard. Ustrezno zavarovanje zato omogoča socialno varnost družine.

Zakonitost, po kateri delujejo vsa zavarovanja, je naslednja: zavarovalnici plačujemo premijo in če med zavarovalno dobo umremo, se poškodujemo ali izgubimo predmet zavarovanja (na primer nepremičnino), mora zavarovalnica upravičencu plačati zavarovalno vsoto (ki je na zavarovalni polici).

Glede na predmet zavarovanja ločimo premoženjska in osebna zavarovanja. Pri premoženjskem zavarovanju je predmet zavarovanja stvar (nepremičnina, premičnina ...). Predmeti, ki jih zavarujemo, imajo stvarno ali ocenljivo premoženjsko vrednost. Pri

osebnih zavarovanjih pa obstajajo določila, ki se pri drugih vrstah zavarovanj ne pojavljajo. Predmet zavarovanja je pri teh vrstah zavarovanj finančno tveganje posameznika ali družine (Balkovec, 2000).

Med osebna zavarovanja uvrščamo življenjska, nezgodna in zdravstvena zavarovanja. Ta zavarovanja predstavljajo temelj finančne varnosti. Po mnenju Glavnika (2005) je mnogo ljudi podzavarovanih. To pomeni, da so njihove zavarovalne vsote prenizke.

Zaradi tega moramo znati določiti ustrezno zavarovalno vsoto, še posebej takrat, ko sklepamo življenjsko zavarovanje. Pri izračunu optimalne zavarovalne vsote upoštevamo: neodplačan dolg, nadomestitev prihodka ter druge večje stroške, ki se lahko pojavijo v prihodnosti.

Primer: Ko se gospod X (star 50 let) odloča za višino zavarovalne vsote, mora upoštevati:

- neodplačan dolg: 15.000 evrov;
- nadomestitev prihodka: gospod vzdržuje ženo in otroka, njihovi osnovni življenjski izdatki na mesec znašajo 1.000 evrov; otrok je star 16 let, gospod pa želi, da v primeru njegove smrti otrok konča šolanje na srednji šoli. Torej bo treba zagotoviti nadomestitev prihodka za dve leti, kar izračunamo tako, da pomnožimo število mesecev s številom zneska osnovnih življenjskih izdatkov: $24 \times 1000 = 24.000$ evrov;
- prihodnji stroški otrok: gospod želi, da njegov sin nadaljuje šolanje v tujini, kar znaša 20.000 evrov.

Zavarovalna vsota gospoda X mora znašati : $15.000 + 24.000 + 20.000 = 59.000$ evrov.

Kot trdi Glavnik (2005), so življenjska zavarovanja zaradi povezanosti z varčevanjem in s tem z možnostmi upravljanja naših sredstev na prvem mestu prodajnih storitev zavarovalnice. Predstavljajo pomemben vir njenega zaslužka. Na drugi strani si dober zaslužek iz te naložbe obetamo tudi mi. Zato moramo biti pozorni, kakšen je namen katere od polic, ki nam jo zavarovalnica ponuja. Pri izbiri primerne oblike življenjskega zavarovanja moramo vedeti, kaj želimo in kaj potrebujemo. Vprašanja, ki si jih zastavimo, so naslednja: ali se želimo zavarovati za primer smrti (krediti, obdobja izpostavljenosti ...); ali želimo zavarovanje in varčevanje hkrati; ali si želimo izplačevanje rente; ali želimo donosno varčevanje ...

Ker se število in oblike zavarovanj nprestano povečujejo (in s tem celovitost tega področja), je možnosti, da ima posameznik sklenjeno zanj neustrezno zavarovanje, kar veliko. Pogosto ljudje niti ne vedo natančno, kakšno zavarovanje imajo sklenjeno, kar pa je posledica napačnega odnosa do osebnih financ. Zavarovalnice se trudijo skleniti čim več takšnih polic, ki jim prinašajo največ dobička, poleg tega pa ne poznajo potreb in lastnosti bodočega zavarovanca. Zato je še toliko bolj potrebno, da sami ocenimo, kaj resnično potrebujemo. Predvsem moramo sami izračunati višino zavarovalne vsote. Moramo pa biti tudi previdni. Pri nezgodnem zavarovanju zavarovalnica izplača

zavarovalno vsoto samo v primeru nezgode. Se pravi, če smo samo nezgodno zavarovani, smrt pa ni posledica nezgode (ampak je posledica kakšne hude bolezni), do izplačila ne pride. Pri sklepanju zavarovanj sta zato potrebni previdnost in seznanjenost.

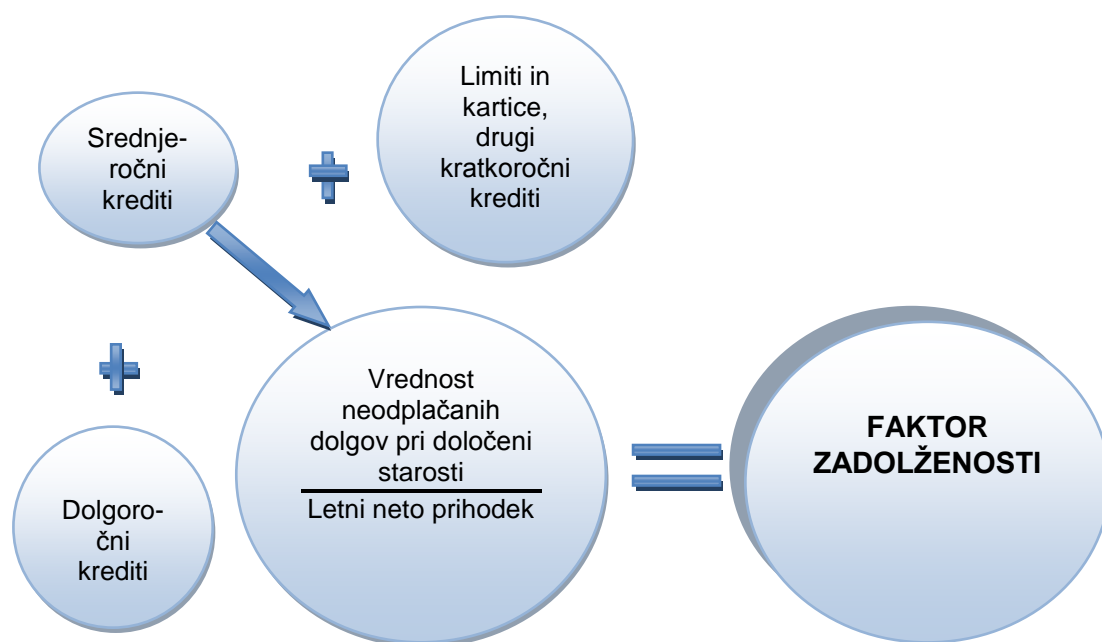
2.7 ZADOLŽEVANJE

Ljudje v sodobni potrošniški družbi, tako menita Lubej in Stanonikova (2009), pogosto zaidejo v nenujne potrošniške dolgove. Pa vendar je misel, da je vsak dolg slaba stvar, zgrešena. Kako bi sicer prišli do hiše ali stanovanja, če ne na račun zadolževanja? Pri določenih nakupih je zadolževanje nujno.

Kadar s posojilom financiramo nepremičnino (ali ustanovitev uspešnega podjetja), govorimo o »dobrem« oziroma »pametnem« dolgu. Tovrstni nakupi po mnenju Lubeja in Stanonikove (2009) dejansko predstavljajo naložbe, investicije, ki bodo skozi čas povečevale vrednost celotnega premoženja, saj bodo dolgoročno pridobivale na vrednosti ali omogočale pobiranje najemnin (ali višje plače). Dolg postane slab, kadar ljudje najemajo posojila z namenom nakupa potrošniških dobrin ali luksuza za lastno uporabo, kot na primer za vikende, počitnice, nov avto, obleke, televizor in tako naprej. To so stvari, ki ne prinašajo nikakršnih finančnih koristi, se takoj porabijo in izgubljajo svojo vrednost. Zato so potrošniška posojila pogosto nespametna.

Vprašanje, ki se postavlja, je naslednje: v kolikšni meri se lahko zadolžimo? Pri tem upoštevamo dva kazalnika: faktor zadolženosti in stopnjo zadolženosti.

Faktor zadolženosti pove, kolikokratnik letnega neto prihodka potrebujemo za poplačilo neodplačanega dela dolga. Določen je glede na zgornjo obremenitev mesečnega neto prihodka z obroki za odplačevanje kreditov v daljšem obdobju. Najvišji faktor zadolženosti je 5,1. Kako izračunamo faktor zadolženosti, je prikazano na sliki 4.

Slika 4: Faktor zadolženosti

(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011, lastni prikaz)

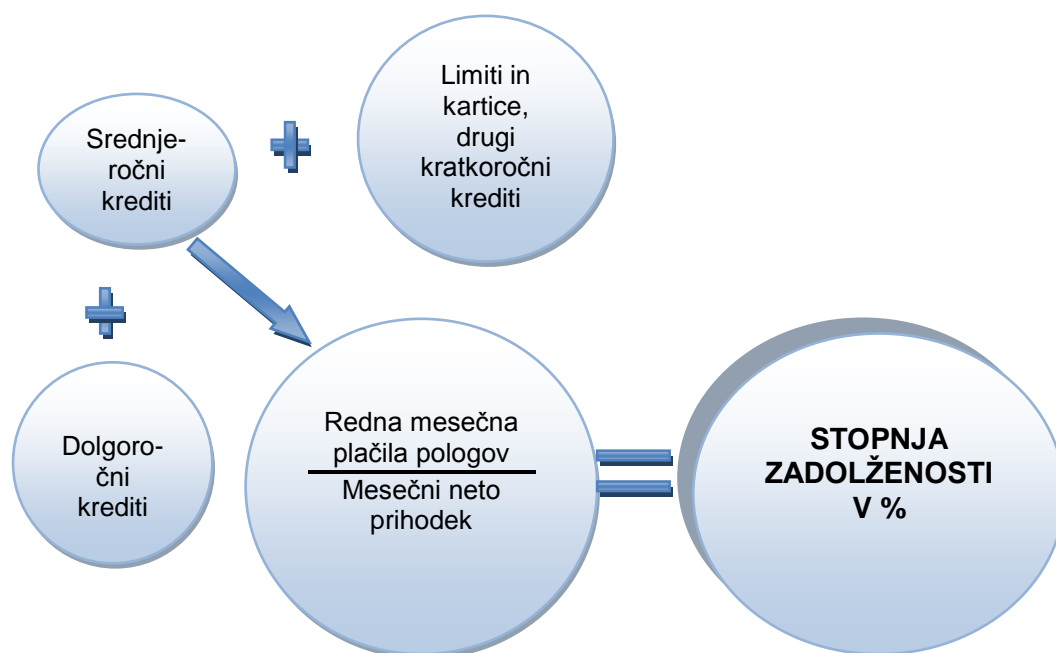
Priporočljiv faktor zadolženosti se z višanjem starosti ustrezno niža, kar prikazuje tabela 5.

Starost	Najvišji faktor zadolženosti
30 let	5,1
35 let	4,5
40 let	3,8
45 let	3,0
50 let	2,3
55 let	1,5
60 let	0,6
65 let	0,0

Tabela 5: Najvišji faktor zadolženosti

(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011)

Pri zadolževanju upoštevamo tudi stopnjo zadolženosti, ki je razmerje med skupnim zneskom vseh rednih mesečnih obveznosti za poplačilo dolgov in mesečnim neto prihodkom. To razmerje, izraženo v odstotkih, kaže na kratkoročno sposobnost vračanja dolga. Slika 5 prikazuje izračun stopnje zadolženosti.

Slika 5: Izračun stopnje zadolženosti

(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011, lastni prikaz)

Tabela 6 prikazuje priporočeno najvišjo stopnjo zadolženosti.

Starost	Najvišja stopnja zadolženosti
30 let	40 %
35 let	40 %
40 let	40 %
45 let	35 %
50 let	30 %
55 let	20 %
60 let	10 %
65 let	0 %

Tabela 6: Najvišja stopnja zadolženosti

(Vir: NLB, Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011)

Pri najemu kredita moramo upoštevati določena tveganja. Ključna tveganja so (Zanesljivo in hitreje do ciljev, 2011):

- obrestno tveganje,
- valutno tveganje,
- likvidnostno tveganje,
- tveganje izgube imetja.

Obrestno tveganje je tveganje zaradi spremembe obrestne mere (to posledično pomeni spremembo mesečne obveznosti). Valutno tveganje pomeni tveganje zaradi spremembe tečaja valute (če to ni domača valuta), likvidnostno pa je tveganje prezadolženosti, kar pomeni, da ne moremo plačevati mesečnih obveznosti.

3 FINANČNA (NE)PISMENOST

O finančni nepismenosti govorimo takrat, ko posameznik ne zna načrtno in ciljno voditi osebnih financ, ko ne pozna osnovnih zakonitosti upravljanja s svojim premoženjem, ko se ne more odločati pri izbiri zanj ustreznih finančnih produktov in ko ne načrtuje svoje finančne prihodnosti. Zelo pomemben vidik finančne nepismenosti je slaba ozaveščenost o pomembnosti finančnega načrtovanja, vodenja družinskega proračuna ter zaščite pred finančnimi tveganji.

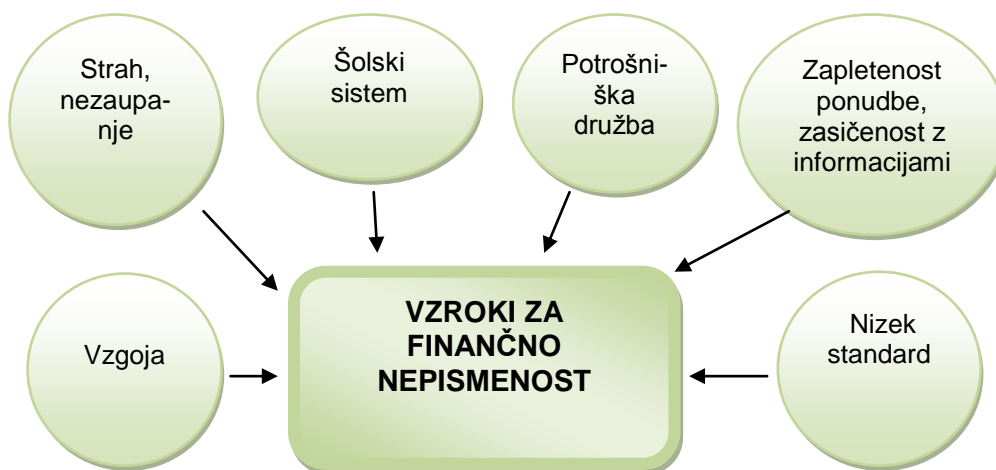
V tem poglavju so obravnavani vsi pomembni vzroki ter posledice finančne nepismenosti, opisano je stanje na evropski in tudi na slovenski ravni, opredeljeni pa so tudi nekateri projekti na področju finančnega opismenjevanja družbe.

3.1 FINANČNA NEPISMENOST: VZROKI IN POSLEDICE

Vzrokov za pomanjkljivo finančno znanje je precej, izpostavimo pa lahko naslednje:

- šolski sistem – odsotnost učnih vsebin na področju osebnih financ;
- napačna vzgoja – denar je vir vsega zla;
- nezaupanje in neugodje zaradi nečesa novega in zapletenega;
- pomanjkanje časa;
- naravnost na potrošniško življenje;
- prezasičenost z informacijami v dobi informatizacije;
- prenizek življenjski standard;
- zapletenost finančnih produktov.

Slika 6 grafično prikazuje vzroke za finančno nepismenost.

Slika 6: Vzroki za finančno nepismenost
(Vir: Lastni)

Odsotnost poznavanja osnov finančnega odločanja ter nizka ozaveščenost posameznikov glede pomena urejanja osebnih financ (in možnosti, ki jih ponuja finančni trg) sta verjetno v največji meri posledici šolskega sistema. Pri izobraževanju, zlasti v šolah, se ne podaja le znanje, temveč se oblikujejo tudi določene navade in vrednote. Dejstvo pa je, da naš šolski sistem ne nudi niti enega predmeta, ki bi obravnaval osebne finance.

Kot je zapisano v Nacionalnem programu finančnega izobraževanja (NPFI, 2010), ki ga je vlada Republike Slovenije sprejela leta 2010, je finančno izobraževanje posredno že vključeno v učni načrt za osnovne in srednje šole. Pri tem so mišljeni različni učni predmeti, kot je na primer gospodinjstvo. Po drugi strani NPFI predlaga, da bi bilo dobro razmišljati v smeri bolj sistematične in celovitejše vključenosti teh vsebin v učne ure splošnega izobraževanja.

Lahko rečemo, da je trenutno stanje kljub sprejetemu dokumentu še vedno slabo. Pomanjkljivost šolskega sistema v tem kontekstu pa ni značilna le za naše kraje. Finančna nepismenost je zelo prisotna tudi drugje po Evropi in v Združenih državah Amerike.

Mihajlovičeva (2011) navaja, da so v raziskavi v Veliki Britaniji ugotovili, da kar 70 odstotkov Britancev nima prihrankov za kritje nepričakovanega izpada dohodka. Skoraj polovica anketiranih ni imela prihrankov za pokojnino, čeprav jih je večina menila (80 odstotkov), da državne pokojnine ne bodo zadostovale za ustrezen življenjski standard. Približno tri milijone Britancev bi zabredlo v dolžniške težave, če bi se gospodarske razmere le nekoliko poslabšale, saj imajo težave pri odplačevanju svojih obveznosti. Ljudje nezavedno vlagajo tvegano ali pa sklepajo neustrezna zavarovanja.

V Združenih državah Amerike je stanje podobno. Kot so ugotovili v raziskavi, ki jo je izvedel center za ekonomsko in podjetniško pismenost (CEEL), velika večina

Američanov ni sposobna odgovoriti na najpreprostejša vprašanja o posojilih, obrestih in osnovnih gospodarskih pojmi (Mihajlovič, 2011).

Po mnenju ameriškega strokovnjaka Kiyosakija (2011) je največja napaka izobraževalnega sistema ta, da študentom ne ponuja finančne izobrazbe. Pomanjkanje finančne izobrazbe v šolskem sistemu je, kot trdi Kiyosaki, prava sramota, saj je v današnjem svetu finančna izobrazba ključna za preživetje.

Problem današnje dobe je po mnenju Kiyosakija (2011) to, da je prenasičena z informacijami. Danes je preprosto preveč informacij. Kako pomembna je finančna izobrazba, prikazuje naslednja enačba:

INFORMACIJE + IZOBRAZBA = ZNANJE.

Brez finančne izobrazbe ne moremo pretvoriti informacij v uporabno znanje, torej potrebujemo izobrazbo, da bi informacije razumeli in jih pravilno uporabili.

Tudi v poročilu Evropske komisije (kratek povzetek dostopen na spletnem naslovu: <http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod7/Namen-in-cilji.html>) je zapisano, da se v Evropi večja potreba po finančnem izobraževanju potrošnikov. S finančnim izobraževanjem potrošnikov bi bilo koristno začeti čim bolj zgodaj. Izobražen in samozavesten potrošnik je namreč sposoben sprejemati premišljene odločitve, s čimer posredno in neposredno prispeva h konkurenci na trgu, posledično se večja izbira, izboljša kakovost in padajo cene. Kot trdi Evropska komisija, le informiranje ne zadostuje, saj je za potrošnike preveč pasivno. Izobraževanje pa pomeni aktivno sodelovanje v procesu refleksije ter oblikovanje stališč, znanj in kompetenc.

Pogosto ljudje navedejo, da je odsotnost potrebe po poznavanju osebnih financ in varčevanju (ali vlaganju) posledica nizkega standarda. Ko so plačane položnice, ne ostane nič za varčevanje. V zelo veliko primerih to drži, včasih pa tudi ne. Če ravnamo gospodarno s svojimi sredstvi in če dobro obvladujemo denarni tok, smo veliko bolj sposobni varčevati in izdelati finančni načrt. Po drugi strani pa so v današnji dobi pasti, ki so pasti potrošniškega načina življenja.

Moramo si priznati, da živimo v potrošniški družbi, kar je še eden od razlogov za slabo finančno znanje. Kot pravi Saleclova (2011), zagata potrošniške družbe ni le to, da se posameznik izgublja v izbiri dobrin, ampak tudi, da se za pridobivanje teh nenehno zadolžuje. Zadolževanja (in prezadolževanja) je precej preveč zaradi tega, ker potrošniška družba temelji na tem, da ljudje kupujejo izdelke, ki jih ne potrebujejo in ki so zunaj njihovih finančnih zmožnosti.

Poleg tega živimo tudi v informacijski dobi, kar pomeni, da je na voljo preveč informacij, za prebiranje teh pa ima posameznik premalo časa, pa tudi premalo znanja. Finančni produkti in storitve postajajo vse bolj zapleteni, zato je izbira med njimi težavna.

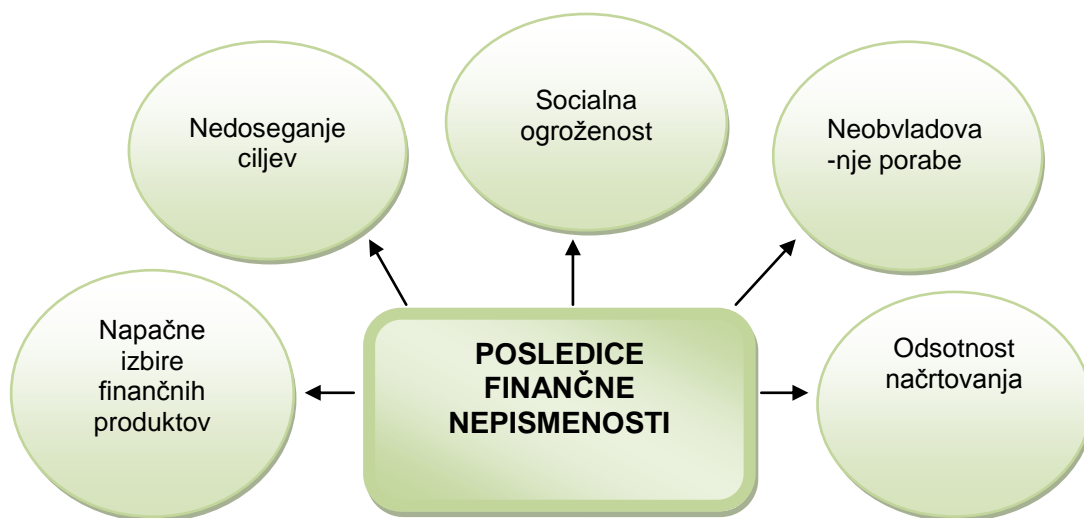
Vsi ti vzroki vodijo v naslednji vzrok finančne nepismenosti, to je strah. Negotovost zaradi nepoznavanja tega področja je posledica pomanjkljive finančne izobrazbe. Prav ta negotovost pa pripelje do napačnega odnosa do osebnih financ, torej posamezniki ne varčujejo, ne ustvarjajo varnostne rezerve in so neustrezno zavarovani ali pa sploh niso.

To pa pripelje tudi do zadnjega od vzrokov finančne nepismenosti, ki smo jih navedli v začetku poglavja. Če ima nekdo neustrezen odnos do neke dejavnosti, področja, ljudi ali stvari, bo to skoraj gotovo prenesel tudi na svojega otroka. Tudi vzgoja ni zanemarljiv dejavnik pri doseganju stopnje finančnega znanja ali neznanja, saj se z njo določene vrednote ponotranjijo.

Finančna nepismenost ima veliko negativnih posledic. Na ravni posameznika so to: neobvladovanje svojih osebnih ali družinskih financ, nedoseganje ciljev, izbira napačnih finančnih produktov ali storitev, ogroženost zaradi odsotnosti primerne zavarovanja, ogroženost zaradi odsotnosti varčevanja ter prezadolževanje in v skrajnem primeru osebni bankrot.

Nacionalni program finančnega izobraževanja (2010) navaja, da imajo finančno nepismeni posamezniki težave pri odločanju, samonadzoru, oblikovanju finančne strategije ter pri izbiri ustreznega finančnega produkta ali storitve.

Slika 7 grafično prikazuje posledice finančne nepismenosti.

Slika 7: Posledice finančne nepismenosti
(Vir: Lastni)

Zgoraj našteje posledice se nanašajo zgolj na posameznika. Vendar finančna nepismenost škodi celotni družbi, zato lahko govorimo tudi o širših posledicah.

V Nacionalnem programu finančnega izobraževanja (2010) je zapisano, da finančna izobraženost lahko pripomore k finančni stabilnosti. Ko posameznik izbere zanj primerne finančne produkte ali storitve, se s tem zmanjšuje nevarnost plačilne nezmožnosti. Finančna izobrazba pripomore k varnejšim oblikam varčevanja in zadolževanja.

Kavčič (2011) zatrjuje, da finančna nepismenost ne ustreza ne družbi, ne gospodarstvu, ne politiki, čeprav se morda zdi, da je ravno obratno. Dolgoročno to privede do kolapsa sistema.

Po drugi strani obstajajo tudi povsem nasprotna mnenja. Lubej je prepričan, da v kapitalizmu finančno, politično in drugače najbolj razgledana elita obvladuje večino, ki ji prodaja sanje in ideale. Država sama ne bo poskrbela za finančno izobraževanje ljudi, ker je to za elite, ki obvladujejo državo, kontraproduktivno (Mihajlovič, 2011).

Večina strokovnjakov pa se strinja v tem, da mora za svoje finančno znanje poskrbeti vsak sam. V finančno opismenjevanje je treba vlagati veliko časa in truda, poleg tega pa je zelo pomembno, kako starši vzgajajo svoje otroke. Starši so po mnenju Kavčiča (2011) odgovorni, da sami čim bolje poskrbijo za svojo finančno pismenost, kajti le tako so lahko otroku vzgled in ga pravilno vzgajajo. Naša slabost pa je, tako meni Kavčič (2011), da ne znamo biti potrpežljivi in da nismo vajeni nenehnega učenja. Osebne finance nas spremljajo vse življenje, zato bi izobraževanje morali sprejeti kot vseživljenjsko šolo.

3.2 FINANČNA NEPISMENOST NA PODROČJU REPUBLIKE SLOVENIJE

Na področju Slovenije je, podobno kot drugod po Evropi, finančno znanje posameznikov slabo.

Nacionalni program finančnega izobraževanja (2010) navaja, da temeljite raziskave, namenjene zgolj finančni pismenosti na državni ravni, v Republiki Sloveniji še ni bilo. Vendar ob upoštevanju nizke funkcionalne pismenosti prebivalstva v Republiki Sloveniji in iz dosedanjih raziskav, izvedenih na evropski ravni, z veliko gotovostjo lahko sklepamo, da je finančna pismenost prebivalstva v Republiki Sloveniji slaba.

Slabo znanje na področju financ je pokazala raziskava, ki so jo opravili pri reviji *Moje finance* v sodelovanju s tržno-raziskovalnim podjetjem Ipsos (Mihajlovič, 2011). Podatki so bili zbrani v decembru 2010 s spletnim anketiranjem, vzorec pa je zajemal 508 anketirancev. Vzorec je bil reprezentativen po spolu, starosti in regiji.

Vprašalnik je vsebinsko temeljil na drugih mednarodnih raziskavah finančne pismenosti, dodana pa so bila tudi vprašanja, značilna za slovenski prostor. Postavljena vprašanja so se nanašala na osnovno poznavanje naložb, zavarovanj,

vrednosti denarja in podobno. Večina teh je bila povezanih z vsakodnevnim življenjem (Mihajlovič, 2011).

Vsebino vprašalnika in rezultate prikazuje tabela 7.

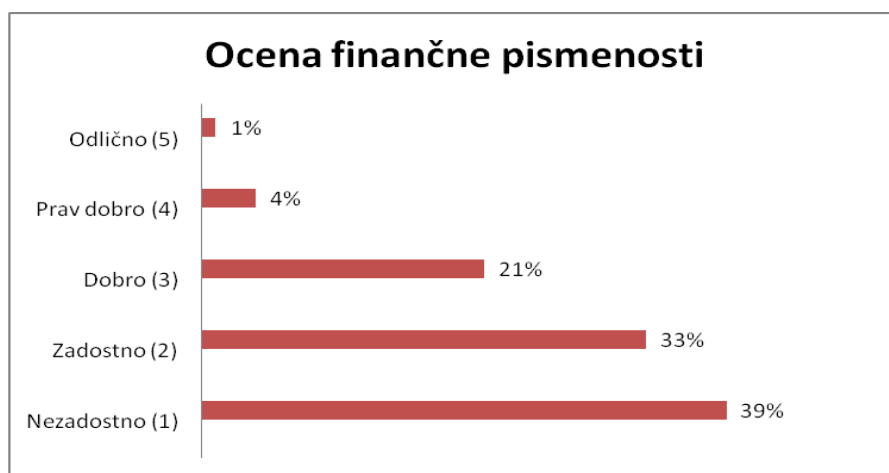
KAKO SO SLOVENCİ REŠEVALI TEST S PODROČJA OSEBNIH FINANC		
Vprašanje	Delež pravih odgovorov	Pravilni odgovor
Če obrestna mera pade, kaj se zgodi s cenami obveznic: zrastejo, padejo, ostanejo enake?	12 %	Zrastejo.
Če vam ukradejo plačilno kartico in jo zlorabijo, še preden vam jo uspe preklicati, ste dolžni pokriti do 150 evrov škode?	17 %	Da.
Če vložimo v vzajemni sklad, v prvem letu iz njega ne moremo dvigniti denarja?	23 %	Ne.
Koliko znaša davek na kapitalski dobiček, če delnico prodamo eno leto po njenem nakupu?	31 %	20 %
Dvig denarja z varčevalnega računa za poplačilo dolga na posojilni kartici je dobra odločitev.	31 %	Da.
Katera naložba je v daljšem obdobju (10 do 20 let) potencialno najbolj donosna – varčevalni račun, obveznice ali delnice?	37 %	Delnice.
Katera trditev je pravilna? Če nekdo na borznem trgu kupi obveznice podjetja B, potem: postane lastnik dela podjetja B; je posodil denar podjetju B; je odgovoren za dolgove podjetja B; nič od tega?	38 %	Je posodil denar podjetju B.
Vzajemni skladi imajo zjamčen donos.	43 %	Ne.
Vaša kreditna sposobnost je odvisna tudi od zneska dolga na posojilnih karticah.	50 %	Da.
Nakup delnic podjetja je varnejši kot naložba v delniški vzajemni sklad?	53 %	Ne.
Predstavljajte si, da bi se v letu 2011 vsi dohodki podvojili, prav tako pa bi se podvojile cene čisto vseh dobrin. Koliko mislite, da boste v 2011 sposobni kupiti z vašimi dohodki: več, manj ali enako kot prej?	54 %	Enako kot prej.
Vaš prijatelj je danes podedoval 10.000 evrov, njegov brat pa bo enak znesek podedoval čez tri leta. Kdo bo zaradi dedovanja bogatejši?	64 %	Prijatelj.
Naložba v delnice je bolj tvegana kot v	64 %	Da.

obveznice.		
Če najamete posojilo v vrednost 50.000 evrov na 15 let namesto na 30 let, lahko iz naslova obresti prihranite nekaj tisoč evrov.	65 %	Da.
Katera od trditev je pravilna? Če nekdo na borznem trgu kupi delnice podjetja B, potem: postane lastnik dela podjetja B, je posodil denar podjetju B, je odgovoren za dolgove podjetja B, nič od naštetega	69 %	Postane lastnik dela podjetja B.
Na varčevalnem računu imate 100 evrov in obrestna mera znaša 2 % letno. Koliko boste imeli po petih letih, če pustite denar na banki: več kot 102 evrov; manj kot 102 evrov; enako?	72 %	Več kot 102 evrov.
Treba je imeti denarno rezervo za nujne razmere v višini od dveh do šestih mesečnih dohodkov.	72 %	Da.
Katera kombinacija pri zavarovanju je za vas bolj ugodna: čim nižja zavarovalna premija za čim višjo zavarovalno vsoto ali čim nižja zavarovalna premija za čim nižjo zavarovalno vsoto?	79 %	Čim nižja zav. premija za čim višjo zav. vsoto.
Predstavljajte si, da je obrestna mera na vašem varčevalnem računu 1 % letno, inflacija pa znaša 2 % letno. Koliko mislite, da boste lahko po enem letu kupili za ta denar: več, manj ali enako kot danes?	85 %	Manj kot danes.
Če vlagatelj svoj denar razprši med različne vrste naložb, ali se tveganje za izgubo: poveča, zmanjša ali ostane enako?	85 %	Zmanjša.
Vrednost katere vrste naložb skozi čas najbolj niha: varčevalni račun, obveznice ali delnice?	86 %	Delnice.

Tabela 7: Vprašalnik raziskave fin. pismenosti pri reviji Moje finance
(Vir: Mihajlovič, 2011)

Odgovori so bili ocenjeni po lestvici od ena do pet (podobno kot v šolskem sistemu), in sicer na podlagi merila, ki ga pogosto uporabljajo v šolah. Za oceno zadostno (2) je bilo treba zbrati vsaj 50 odstotkov, za oceno dobro (3) je zadoščalo od 46 do 76 odstotkov, za prav dobro 77 do 89 odstotkov, za oceno odlično (5) pa je bila potrebna vsaj 90-odstotna uspešnost. Končna ugotovitev raziskave je bila, da povprečno znanje na področju osebnih financ zadošča le za zadostno oceno (2), kar pomeni, da je znanje na tem področju zelo pomanjkljivo (Mihajlovič, 2011).

Slika 8 grafično prikazuje rezultate raziskave.

Slika 8: Ocena finančne pismenosti, *Moje finance 2011*
(Vir: Mihajlovič, 2011. Lastni prikaz.)

Povprečna ocena, ki so jo zbrali anketiranci, je znašala za zadostno (2). Ta ugotovitev ni vzpodbudna, vendar jo je treba razumeti v širšem kontekstu. Pomanjkljivo finančno znanje je značilnost, ki jo opažajo tudi drugje po Evropi, zato v tem smislu ne moremo govoriti o izrazito slabem rezultatu anketnega vprašalnika.

Da bi se zagotovilo boljše finančno znanje, je vlada Republike Slovenije v letu 2010 sprejela tako imenovani Nacionalni program finančnega izobraževanja (v nadaljevanju NPM). Ta dokument večinoma opisuje sedanje stanje, predlaga pa tudi nekatere rešitve. V dokumentu je zapisano, da finančno izobraževanje že poteka v okviru nekaterih šolskih predmetov, kot sta gospodinjstvo in etika, vendar je teh vsebin veliko premalo. Zaradi tega je predlagana bolj sistematična vključenost teh vsebin v druge učne predmete. Drugi ukrepi, ki jih predlaga NPM, so še izdajanje elektronskih brošur o aktualnih finančnih vsebinah, organiziranje medijskih aktivnosti ter izobraževanje učiteljev. Za usposabljanje učiteljev NPM predlaga didaktično e-gradivo, nastalo v okviru evropskega projekta Dolceta.

Dolceta je spletni projekt, namenjen izobraževanju potrošnikov, ki ga financira Evropska komisija. V spletišču se nahaja več sto informativnih člankov o različnih potrošniških zadevah. V Kotičku za učitelje pa lahko učitelji najdejo načrte učnih enot, pojmovnike, učne dejavnosti, orodja, kvize in igre (dostopno na naslovu <http://www.dolceta.eu/slovenija/>).

Poglavje lahko zaključimo s trditvijo, da je finančno izobraževanje zelo pomembno in potrebno. Težko pa je pričakovati hitre spremembe, saj se finančno izobraževanje začne že z vzgojo in zgodnjim izobraževanjem. Strokovnjaki si niso enotni v tem, ali je finančna pismenost v interesu političnih elit ali ne, skoraj vsi pa so mnenja, da mora vsak posameznik najprej poskrbeti za sebe in za pravilno vzgojo svojih otrok.

3.3 FINANČNA SPOSOBNOST

Finančna sposobnost je nasprotje finančni nepismenosti.

Kot piše v Nacionalnem programu finančnega izobraževanja (NPFI, 2010), finančna sposobnost omogoča, da posamezniki prepoznajo potrebnost in razumejo načela upravljanja osebnih financ. Obenem finančna sposobnost omogoča, da posamezniki izberejo finančne produkte/storitve, ki najbolj ustrezajo njihovim potrebam. Z ustreznim znanjem lažje ocenjujejo pridobljene informacije in bolje izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja finančni trg.

Šircelj (2012) meni, da finančna sposobnost zajema naslednje elemente: usklajevanje izdatkov s prejemki; spremljanje osebnih financ; finančno načrtovanje; izbiro finančnih produktov/storitev ter informiranost o financah in finančnih trendih. Poleg teh pa tudi individualne značilnosti potrošnika, in sicer njegovo osebnost, vedenje, veščine in stališča.

Finančna sposobnost je težko dosegljiva, saj se resnično znanje lahko doseže le s kombinacijo informacij in pravilne izobrazbe. Zaradi tega je tako pomembna vloga šolstva v procesu finančnega opismenjevanja prebivalstva.

Mihajlovičeva (2011) trdi, da se finančni poznavalci v splošnem strinjajo, da bi imela boljša finančna pismenost dobrodejne vplive na gospodarstvo. Finančno ozaveščeni ljudje ne bi nespametno jemali posojil, ki so jih dolgoročno nesposobni odplačevati. Tudi hipotekarna posojila bi bolje zavarovali, da v primeru invalidnosti (ali smrti) ne bi svoje družine spravljali v zelo slab socialni položaj. S tem bi bilo manj socialnih stisk in posledično nujnih transferjev, ki slabijo gospodarstvo.

Koristi za gospodarstvo, ki jih omenja Šircelj (2012), so naslednje: večja finančna stabilnost, oblikovanje primernih produktov in storitev, zmanjšanje ravni odklonilnih oblik, goljufij in drugih tveganj ter dvig rasti potrošnje.

Tudi NPFI (2010) predvidi, da lahko finančna izobraženost pripomore k finančni stabilnosti, zmanjšuje nevarnost plačilne nezmožnosti potrošnika in pripomore k izbiri varnejših oblik varčevanja in kreditiranja.

V naslednjem poglavju bo opisan projekt *NLB Finančni nasvet*, ki je nastal z namenom finančnega opismenjevanja javnosti.

3.4 PROJEKT *NLB FINANČNI NASVET*

Projekt *NLB Finančni nasvet* je nastal z namenom izobraževanja in ozaveščanja posameznikov o urejenih osebnih financah. Projekt, ki nudi mnoge oblike pomoči, izobraževanja in brezplačnega osebnega finančnega svetovanja, je nastal pod okriljem Nove Ljubljanske Banke (v nadaljevanju NLB).

Cilj projekta je dvig ravni finančnega znanja, posledično pa tudi pridobivanje novih strank ter vzpostavitev dolgoročnega sodelovanja, ki temelji na zadovoljstvu in zaupanju.

Revija *Chief Marketing Officer* (izdaja jo *Content Marketing Institute* iz Združenih držav Amerike) je v letu 2011 projekt NLB Finančni nasvet uvrstila med petnajst najbolj inovativnih marketinških projektov (<http://toli.inetis.com/?doc=34654&linkgroupid=0>).

Dejavnosti, ki potekajo pod okriljem projekta, so naslednje:

- brezplačno osebno finančno svetovanje ter predavanja v poslovalnici Bankarna (Ljubljana);
- izdaje brošur, revij ter strokovnih finančnih priročnikov z zanimivo in jasno predstavljeno vsebino, v kateri so zajeti temelji urejenih osebnih in družinskih financ;
- razvoj spletnega mesta www.financni-nasvet.nlb.si, ki nudi osnovne informacije in interaktivno svetovanje o urejenih osebnih financah, kvize in finančne simulatorje, s katerimi je mogoč vpogled v obstoječe, priporočljivo ali želeno finančno stanje;
- modul Moja finančna slika: nove storitve v spletni banki NLB-klik.

BANKARNA

Bankarna je bančna poslovalnica (na Čopovi ulici v Ljubljani), ki deluje tudi kot svetovalnica z brezplačnim osebnim finančnim svetovanjem. V tej poslovalnici potekajo redna in brezplačna predavanja s področja osebnih financ. Strankam je na voljo sodobna bančna tehnološka oprema (iPad, bančni avtomat, bančni infomat, zaslon na dotik, elektronski prikazovalnik), poleg teh pa tudi dnevni časopisi, finančni priročniki, poljudna finančna literatura ter dostop do spleta (<http://financni-nasvet.nlb.si/bankarna>).

Finančne delavnice, ki se redno odvijajo v poslovalnici, se ukvarjajo z urejanjem osebnih financ, zadolževanjem, vodenjem osebnega ali družinskega proračuna, ustvarjanjem varnostne rezerve, davki ter s storitvijo Moja finančna slika. Poleg predavanj pa je zelo pomembna ponudba osebno finančno svetovanje, ki jo opravlja strokovno osebje.

Na sliki 9 je prikazana notranjost poslovalnice Bankarna.

Slika 9: Bankarna
(Vir: <http://financni-nasvet.nlb.si/bankarna>)

FINANČNI PRIROČNIKI IN REVIJE

V finančnih priročnikih in revijah so podana ključna področja urejanja osebnih financ. Vsebine so podane na poljuden in razumljiv način. Izdani so bili trije finančni priročniki, mesečno pa izhaja revija Osebno.

Slika 10 prikazuje zunanji ovitek finančnega priročnika Zanesljivo in hitreje do ciljev.

Slika 10: Finančni priročnik NLB – platnica
(Vir: <http://financni-nasvet.inetis.com/prirocniki>)

SPLETNO MESTO NLB FINANČNI NASVET

Na spletnem mestu www.financni-nasvet.nlb.si je mogoče dobiti ključne informacije, ki se tičejo urejanja osebnih financ in finančnega načrtovanja ter dogodkov in publikacij pod okriljem projekta NLB Finančni nasvet. Poleg tega spletno mesto nudi interaktivno osebno finančno svetovanje (na vprašanja odgovarjajo strokovni sodelavci) ter različne finančne simulatorje, s katerimi posameznik lahko sam določi različne vidike njegovih

osebnih financ ali finančnega stanja (izračun ustrezne zavarovalne vsote, ocena zadolženosti, ocena pokojninske rezerve ...). S pomočjo kvizov pa lahko posameznik preveri organiziranost svojih osebnih financ, poznavanje osebnih financ, odnos do denarja, stopnjo tveganosti gospodinjstva ter nagnjenosti k naložbenim tveganjem.

MODUL MOJA FINANČNA SLIKA

Modul Moja finančna slika je nova storitev za obvladovanje osebnih financ v spletni banki NLB-klik. Omogoča vsebinsko načrtovanje ter pregledno spremljanje prejemkov in izdatkov (modul Moj proračun) ter sredstev in dolgov (modul Moje premoženje). Z različnimi grafičnimi prikazi je mogoč pregled nad gibanjem sredstev in dolgov ter učinkovita ureditev osebnih financ.

4 LASTNA RAZISKAVA: FINANČNA (NE)PISMENOST

V empiričnem delu diplomske naloge smo naredili lastno raziskavo, katere namen je bil prikazati stopnjo finančnega znanja ter odnos do osebnih financ pri širšem prebivalstvu. V raziskavo smo vključili zelo veliko število anketirancev (96), s čimer smo prikazali čim bolj realno sliko stanja.

4.1 CILJ RAZISKAVE

Osnovni cilj raziskave je določiti stopnjo finančne pismenosti posameznikov ter oceno odnosa, ki ga imajo posamezniki do urejanja osebnih financ.

Z raziskavo smo poskušali potrditi tri osnovne predpostavke diplomskega dela:

- finančna pismenost posameznikov je nizka;
- odnos posameznikov do osebnih financ je negativen in napačen;
- posamezniki nimajo dovolj interesa za urejanje svojih financ.

4.2 METODE RAZISKOVANJA

Raziskava je bila narejena na podlagi primarnih podatkov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom. Vprašalniki so bili razposlani po elektronski in navadni pošti, nekateri so bili izročeni osebno. Vzorec anketirancev je bil naključen, vendar reprezentativen po spolu in starosti. Razdeljenih (razposlanih) vprašalnikov je bilo 110, rešenih (vrnjenih) pa 96. Ker smo anketirali zelo veliko število ljudi, lahko sklepamo, da smo dobili relevantne rezultate.

Vprašalnik je strukturiran tako, da sestoji iz treh delov. Prvi sklop vprašanj (1., 2. in 3.) se nanaša na splošne podatke o anketiranih: spol, starost in stopnja izobrazbe. V drugem sklopu so vprašanja (4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. in 11.), ki določajo posameznikov odnos do osebnih financ – zanimanje za to področje, varčevanje, poznavanje lastnih

zavarovanj in podobno. Tretji sklop pa sestavljajo vprašanja (12., 13., 14., 15., 16., 17. in 18.), ki pokažejo anketirancevo splošno znanje na področju financ. Odgovori na zadnja vprašanja so lahko pravilni ali nepravilni.

Podatke, pridobljene z vprašalnikom, smo statistično obdelali (z izračunom povprečij) ter grafično prikazali rezultate prvega in drugega sklopa vprašanj. Rezultati tretjega sklopa vprašanj so prikazani v tabeli, kjer je razvidno, koliko odstotkov anketirancev je na posamezno vprašanje odgovorilo pravilno. Končni doseženi rezultati tretjega sklopa (povprečni doseženi uspeh) so prav tako prikazani grafično.

4.3 ANALIZA REZULTATOV RAZISKAVE

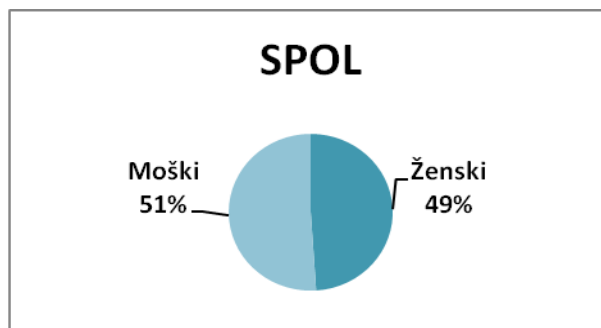
V tem delu so predstavljeni rezultati vseh posameznih vprašanj anketnega vprašalnika.

4.3.1 Prvi sklop vprašanj

V prvem sklopu vprašanj so vprašanja (1., 2. in 3.), ki se nanašajo na spol, starost in izobrazbeno strukturo anketirancev.

VPRAŠANJE 1: SPOL

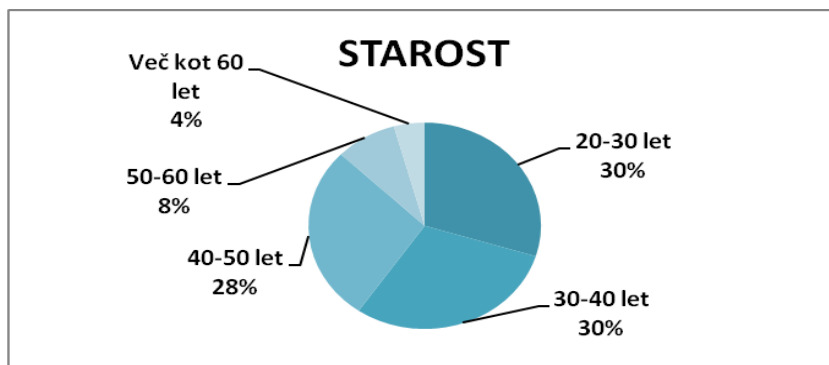
Med anketiranci je skoraj enako število moških kot žensk, kar ponazarja slika 11.

Slika 11: Spol
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 2: STAROST

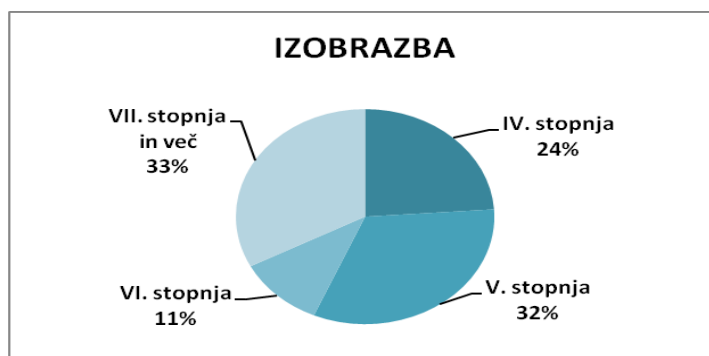
Vzorec anketirancev je zelo razpršen tudi po starosti, kar prikazuje slika 12. Najmanj anketiranih je starih več kot 60 let, prav tako malo je takih, ki so stari med 50 in 60 let. Približno enak delež pa je anketiranih, ki se razvrstijo v naslednje tri razrede: 20 do 30, 30 do 40 in 40 do 50 let.

Slika 12: Starost
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 3: IZOBRAZBA

Vzorec anketirancev je po izobrazbi prav tako zelo reprezentativen. Največ je takšnih, ki imajo visoko izobrazbo (VII. stopnja ali več), zelo tesno jim sledijo po številu tisti, ki imajo srednješolsko izobrazbo (V. stopnja), tem pa sledijo takšni, ki imajo dokončano poklicno šolo (IV. stopnja). Najmanj anketirancev ima dokončano višjo šolo (VI. stopnja).

Slika 13: Izobrazba
(Vir: Lastna raziskava)

4.3.2 Drugi sklop vprašanj

Drugi sklop vprašanj sestavljajo 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. in 11. vprašanje. Ta se nanašajo na odnos anketiranih do osebnih financ.

VPRAŠANJE 4: ALI VERJAMETE, DA LAHKO Z DOBRIM UPRAVLJANJEM IN MAJHNIMI MESEČNIMI ZNESKI USTVARITE VELIKO PREMOŽENJE?

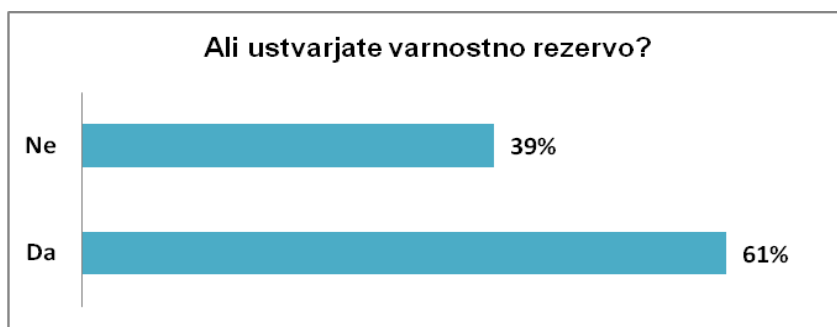
Slika 14 prikazuje rezultat četrtega vprašanja. Večina anketirancev meni, da z dobrim upravljanjem in majhnimi mesečnimi zneski ni mogoče ustvariti večjega premoženja.

Slika 14: Ustvarjanje premoženja
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 5: ALI USTVARJATE VARNOSTNO REZERVO?

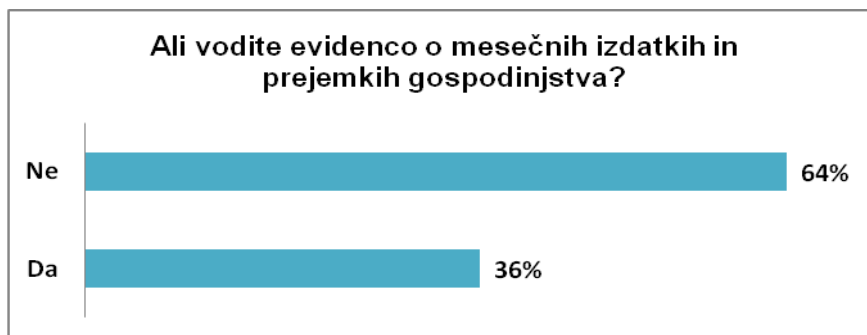
Večina anketiranih ustvarja varnostno rezervo, kar je potrdil rezultat petega vprašanja (Slika 15).

Slika 15: Varnostna rezerva
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 6: ALI VODITE EVIDENCO O MESEČNIH IZDATKIH IN PREJEMKIH GOSPODINJSTVA?

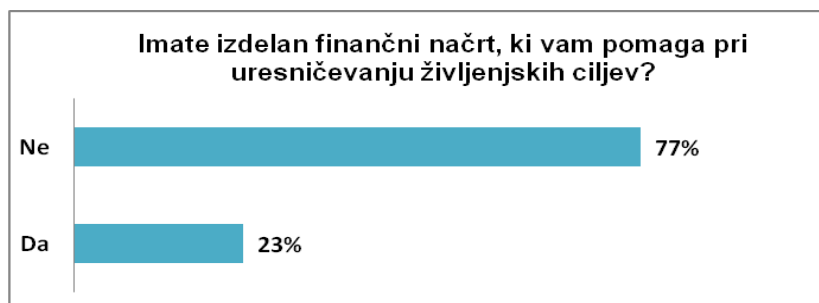
Večina anketiranih ne vodi mesečne evidence o izdatkih in prejemkih (Slika 16).

Slika 16: Evidenca o izdatkih in prejemkih
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 7: IMATE IZDELAN FINANČNI NAČRT, KI VAM POMAGA PRI URESNIČEVANJU ŽIVLJENJSKIH CILJEV?

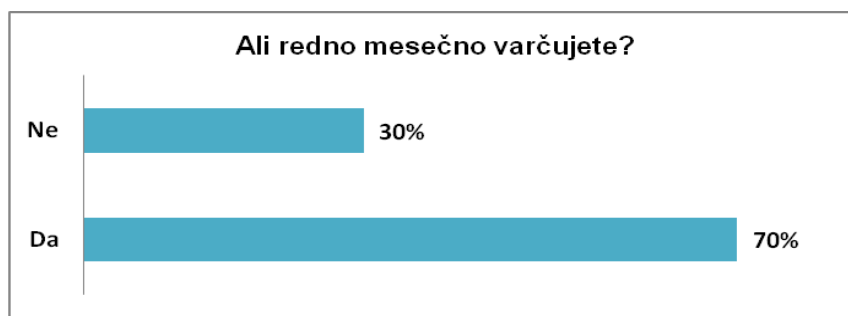
Slika 17 prikazuje rezultate sedmega vprašanja. Velika večina anketiranih nima izdelanega finančnega načrta.

Slika 17: Finančni načrt
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 8: ALI REDNO MESEČNO VARČUJETE?

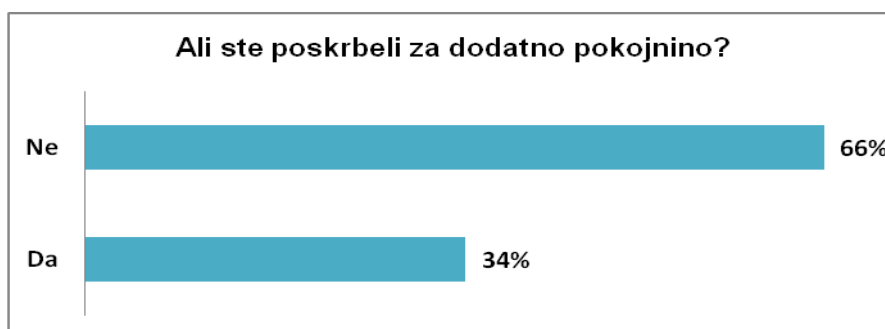
Rezultati so pokazali, da imajo anketirani večinoma navado varčevati (Slika 18).

Slika 18: Redno mesečno varčevanje
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 9: ALI STE POSKRBELI ZA DODATNO POKOJNINO?

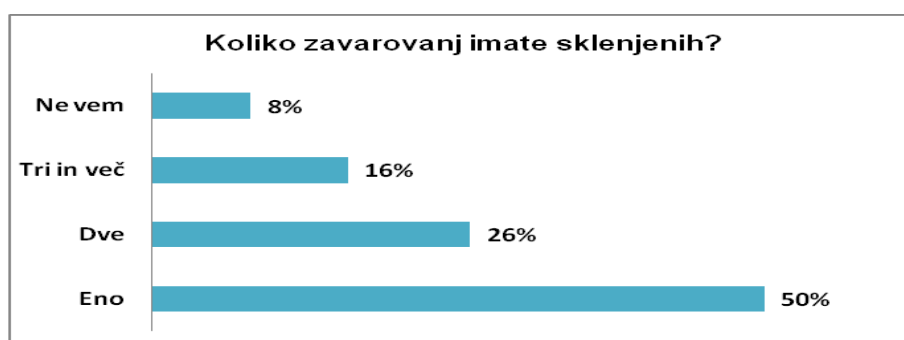
Velika večina anketiranih ne skrbi za dodatno pokojnino (Slika 19).

Slika 19: Dodatna pokojnina
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 10: KOLIKO ZAVAROVANJ IMATE SKLENJENIH? KATERA SO TA?

Večina anketiranih ima sklenjeno le eno zavarovanje, malo manj jih ima sklenjeni dve zavarovanji in še manj anketiranih ima sklenjenih tri ali več zavarovanj. Nekateri anketirani ne vedo, koliko zavarovanj imajo sklenjenih (Slika 20). Pri podvprašanju, katera so ta zavarovanja, je večina anketiranih odgovorila, da imajo sklenjeno zdravstveno zavarovanje (50 odstotkov), temu so sledili odgovori zdravstveno in premoženjsko zavarovanje (27 odstotkov; odgovori, ki se nanašajo na zavarovanje hiše ali avtomobila; nekateri tudi zdravstveno in osebno); manjši odstotek anketiranih ima poleg prvih dveh sklenjeno še osebno (življenjsko) zavarovanje (11 odstotkov). Najmanj (5 odstotkov) anketiranih ima sklenjeno še katero drugo zavarovanje (zavarovanje kredita, naložbeno življenjska zavarovanja). Skoraj desetina vprašanih ni vedela, katera zavarovanja imajo sklenjena.

Slika 20: Število sklenjenih zavarovanj
(Vir: Lastna raziskava)

VPRAŠANJE 11: KAKO BI OCENILI SVOJE ZNANJE NA PODROČJU OSEBNIH FINANCI?

Anketirani so v splošnem mnenja, da je njihovo znanje na tem področju pomanjkljivo (Slika 21).

Slika 21: Ocena svojega znanja
(Vir: Lastna raziskava)

4.3.3 Tretji sklop vprašanj

V zadnjem delu ankete smo anketirancem postavili vprašanja, ki testirajo njihovo znanje na področju osebnih financ. Odgovori so lahko pravilni ali nepravilni. Rezultate prikazuje tabela 8. Večina vprašanj v tem sklopu je enaka vprašanjem, ki so se že pojavila v raziskavi revije *Moje finance* (omenjamo v poglavju 3.2).

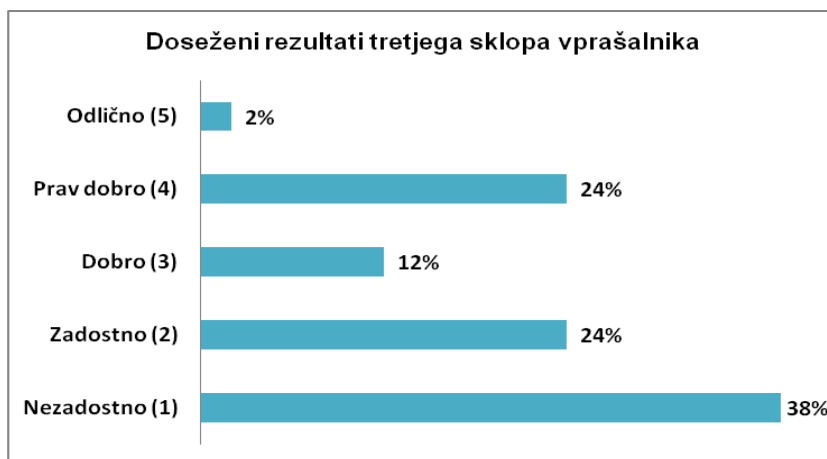
VPRAŠANJE	DELEŽ PRAVILNIH ODGOVOROV	PRAVILNI ODGOVOR
Če vam ukradejo plačilno kartico in jo zlorabijo, preden vam jo uspe preklicati, ali ste dolžni pokriti do največ 150 evrov škode?	30 %	Da.
Kaj je zavarovalna vsota: a) znesek, ki je plačan upravičencu, če se meni kaj zgodi; b) znesek, ki ga mesečno plačujem za neko zavarovanje?	64 %	a)
Predstavljajte si daljše obdobje. Katera naložba je potencialno najbolj donosna: varčevalni račun, obveznice ali delnice?	36 %	Delnice.
Če vložimo v vzajemni sklad, ali v prvem letu iz njega lahko dvignemo denar?	34 %	Da.
Koliko znaša davek na kapitalski dobiček, če delnico prodamo eno leto po njenem nakupu: nič, 10 % ali 25 %?	57 %	25 %
Ali je nakup delnic varnejši kot naložba v delniški vzajemni sklad?	76 %	Ne.
Če vlagatelj svoj denar razprši med različne vrste naložb, ali se tveganje za izgubo poveča, zmanjša ali ostane enako?	85 %	Zmanjša.

Tabela 8: Tretji sklop vprašanj
(Vir. Lastna raziskava)

V povprečju so anketirani dosegli 55,5-odstotno uspešnost. To pomeni, da so anketirani (v povprečju) obkrožili malo več kot polovico pravih odgovorov.

Anketirane smo tudi ocenjevali, torej smo poskušali pridobiti ocene, ki bi prikazovale raven znanja. Če ocenjujemo rezultate na način, ki je pogost v šolskem sistemu, potem uporabimo naslednji kriterij: za oceno zadostno (2) je treba zbrati vsaj 50 odstotkov, za oceno dobro (3) zadošča od 60 do 75 odstotkov, za prav dobro 76 do 89 odstotkov, za oceno odlično (5) pa je potrebna najmanj 90-odstotna uspešnost.

Slika 22 prikazuje uspešnost, merjeno v ocenah od ena do pet. Večina anketiranih je dosegla oceno 1, tem sledijo tisti, ki bi dobili oceni 2 in 4. Nekoliko manj je takšnih, ki so dosegli oceno 3, in najmanj odličnih (pravilni vsi odgovori).

Slika 22: Rezultati v ocenah
(Vir: Lastna raziskava)

Povprečna dosežena ocena je bila 2,2.

4.4 SKLEPNE UGOTOVITVE RAZISKAVE

Z raziskavo smo potrdili osnovne predpostavke diplomske naloge. Finančna nepismenost anketiranih je visoka, poleg tega imajo posamezniki napačen (pogosto negativen) odnos do osebnih financ in premalo interesa za sistematično urejanje svojih financ.

Finančna nepismenost pomeni odsotnost urejanja osebnih financ, odsotnost finančnega načrtovanja, slabo ozaveščenost ter pomanjkljivo splošno znanje na tem področju. Večina posameznikov (64 odstotkov) ne vodi evidence o mesečnih prejemkih in izdatkih gospodinjstva (šesto vprašanje), še bolj izstopa odsotnost finančnega načrtovanja (77 odstotkov; sedmo vprašanje). Za anketirane je značilna tudi slaba ozaveščenost glede zaščite pred finančnimi tveganji, saj ima le desetina vprašanih sklenjeno osebno zavarovanje.

Tudi splošno znanje na področju financ je nizko, kar so pokazali rezultati v tretjem sklopu vprašanj. Večina vprašanih ne ve, kaj se zgodi v primeru kraje bančne kartice, velik delež vprašanih ne pozna osnovnih zakonitosti vlaganj (delniški vzajemni skladi, delnice). Precejšen delež anketiranih (36 odstotkov) ne ve, kaj je zavarovalna vsota, kar spet kaže na slabo ozaveščenost ter podzavarovanost posameznikov. V povprečju so anketirani pokazali precej pomanjkljivo znanje na področju osebnih financ.

Po drugi strani pa so rezultati tudi vzpodbudni, saj kažejo na visoko stopnjo varčevanja. Kar 70 odstotkov anketiranih trdi, da redno mesečno varčujejo, večina (61 odstotkov) jih tudi ustvarja varnostno rezervo (peto in osmo vprašanje).

Z raziskavo smo ugotovili, da posamezniki pogosto varčujejo, kar je primerljivo z rezultatom raziskave, ki je pokazala, da je povprečna stopnja varčevanja v Sloveniji v

letu 2009 znašala 16 odstotkov, kar je več od povprečja v Evropski uniji (NLB, Ustvarjanje treh temeljev finančne varnosti, 2011).

Čeprav posamezniki varčujejo, pa ne razmišljajo dovolj o dodatni pokojnini. Kar 66 odstotkov vprašanih ni poskrbelo za dodatno pokojnino (deveto vprašanje), kar je sicer v skladu z ugotovljeno odsotnostjo finančnega načrtovanja ter spremljanja osebnih financ.

Posamezniki imajo premalo znanja na področju vodenja osebnih financ in tudi negativen odnos do tega področja, kar je bila druga osnovna predpostavka tega diplomskega dela. Negativni odnos se kaže v tem, da večina vprašanih ne ureja svojih financ sistematično, ne načrtuje, ne razmišlja o dodatni pokojnini in tudi ne verjame, da je mogoče z manjšimi zneski s pomočjo sistematičnega vodenja ustvariti večje premoženje. Obstaja tudi pomanjkanje interesa za spoznavanje tega področja (tretja predpostavka diplomskega dela), ki se kaže v vseh ugotovitvah, ki smo jih navedli, torej odsotnost urejanja osebnega proračuna, pomanjkljivo znanje, podzavarovanost in negativen odnos do finančnega področja.

Finančna nepismenost, ki smo jo potrdili z raziskavo, ima lahko precej slabih posledic tako za posameznike kot za družbo. Kot meni Kavčič (2011), se slaba finančna pismenost kaže v vse višji stopnji zadolženosti prebivalstva, predvsem za umetni standard in brezglavo potrošnjo, ki nima nobene povezave s kakovostjo življenja. Likvidnost premoženja prebivalstva je slaba, ljudje se pri vlaganjih napačno odločajo, socialna varnost je nizka. Še posebej je po mnenju Kavčiča (2011) katastrofalno stanje, ko govorimo o pokojninskem varčevanju, ljudje pa so pogosto podzavarovani.

Z raziskavo smo te ugotovitve v splošnem potrdili, saj posamezniki večinoma ne ustvarjajo prihrankov za dodatno pokojnino, so podzavarovani in premalo ozaveščeni na področju urejanja osebnih financ. Vse to lahko vodi v finančna tveganja in socialno ogroženost. Še posebej je zaskrbljujoča odsotnost življenjskega zavarovanja, ki zagotavlja osnovno finančno varnost družinskih članov. Zaradi tega je bila v okviru diplomskega dela narejena zgibanka, ki javnost opozarja na pomen sklenitve življenjskega zavarovanja. Zgibanka je podrobno opisana v naslednjem poglavju.

5 PRIPRAVA ZGIBANKE: ZAKAJ ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE?

Življenjsko zavarovanje je ključnega pomena za zagotavljanje socialne varnosti družinskih članov v primeru smrti. Mnogo ljudi se ne zaveda dovolj posledic odsotnosti tovrstnega zavarovanja, še posebej v primeru zadolženosti.

Ko želimo uresničiti večje življenjske cilje, moramo večinoma najeti kredit. Vendar pri izbiri tega pogosto upoštevamo le njegovo ceno, pozabljamo pa na pomembno vprašanje – kaj, če se nam v času odplačevanja kaj zgodi? Breme odplačevanja kredita bi (v primeru smrti) prenesli na svoje najbližje. Banka preostanka dolga ne more odpisati. Če se kredit ne odplačuje, banka uveljavi zavarovanje kredita, torej terjatev prenese na zavarovalnico, ki pa bo naprej terjala svoj dolg. Zato s sklenitvijo življenjskega zavarovanja poskrbimo, da bo v primeru naše smrti preostanek kredita odplačala zavarovalnica (Čadež, 2011).

Zaradi pomanjkanja zavedanja o pomembnosti življenjskega zavarovanja in nepoznavanja vrst in oblik življenjskih zavarovanj diplomsko delo vključuje tudi pripravo zgibanke, ki služi kot pripomoček pri ozaveščanju ljudi o pomenu življenjskega zavarovanja. Zgibanka je način podajanja informacij, po drugi strani pa lahko služi kot promocijski material.

Zgibanko sem naredila s pomočjo programa Microsoft Office Publisher. Uporabljena je bila predloga »Puščice«. Vse slike pripadajo tej predlogi, razen slike na drugi strani zgibanke (slednja je dostopna na spletni strani <http://blog.zav-mb.si/2011/05/13/zivljenjsko-zavarovanje/>).

Zgibanka ima šest strani, njen zunanji videz prikazuje slika 23. Sestavljena je iz enega lista (format A4), ki se prepogne tako, kot ponazarja slika 23.

Slika 23: Zunanji videz zgibanke

(Vir: <http://printing-on.net/din-long/49-letak-din-a5-148x210mm.html>)

Slika 24 prikazuje prvo, torej naslovno stran zgibanke.

*Slika 24: Naslovna stran zgibanke
(Vir: Lastni)*

Na sliki 25 vidimo drugo stran zgibanke (ki je prva notranja stran zgibanke). Na tej strani je razložen pomen sklenitve življenjskega zavarovanja, še posebej v primeru zadolženosti.

Življenjsko zavarovanje in kredit

Življenjsko zavarovanje sklenemo, da zavarujemo svoje najbližje. S tem poskrbimo, da bodo dobro živeli in dosegali svoje cilje tudi v primeru naše smrti.

Nujno moramo življenjsko zavarovanje skleniti, če imamo najeta večja posojila!

Če se nam v času odplačevanja kaj zgodi, potem se bodo z odplačevanjem kredita morali soočiti naši družinski člani. Banka dolga ne bo kar odpisala. **Tudi, če imamo zavarovan kredit, to še ne pomeni, da bo dolg (v primeru smrti) odpisan!**

Banka bo namreč terjatev prenesla na zavarovalnico, ki bo naprej terjala svoj dolg. Zato s sklenitvijo življenjskega zavarovanja poskrbimo, da bo v primeru naše smrti preostanek kredita odplačevala zavarovalnica.

Slika 25: Druga stran zgibanke
(Vir: Lastni)

Slika 25 prikazuje prvo notranjo stran, slika 26 pa drugo notranjo stran zgibanke (tretja stran zgibanke). Druga notranja stran ponudi informacijo, ki je pri sklepanju življenjskega zavarovanja zelo pomembna: kako si izračunamo zavarovalno vsoto. To je treba vedeti, preden se odločimo za sklenitev življenjskega zavarovanja.

Na kaj moramo biti pozorni pri sklepanju življenjskega zavarovanja?

Pri sklepanju življenjskega zavarovanja pazimo na višino zavarovalne

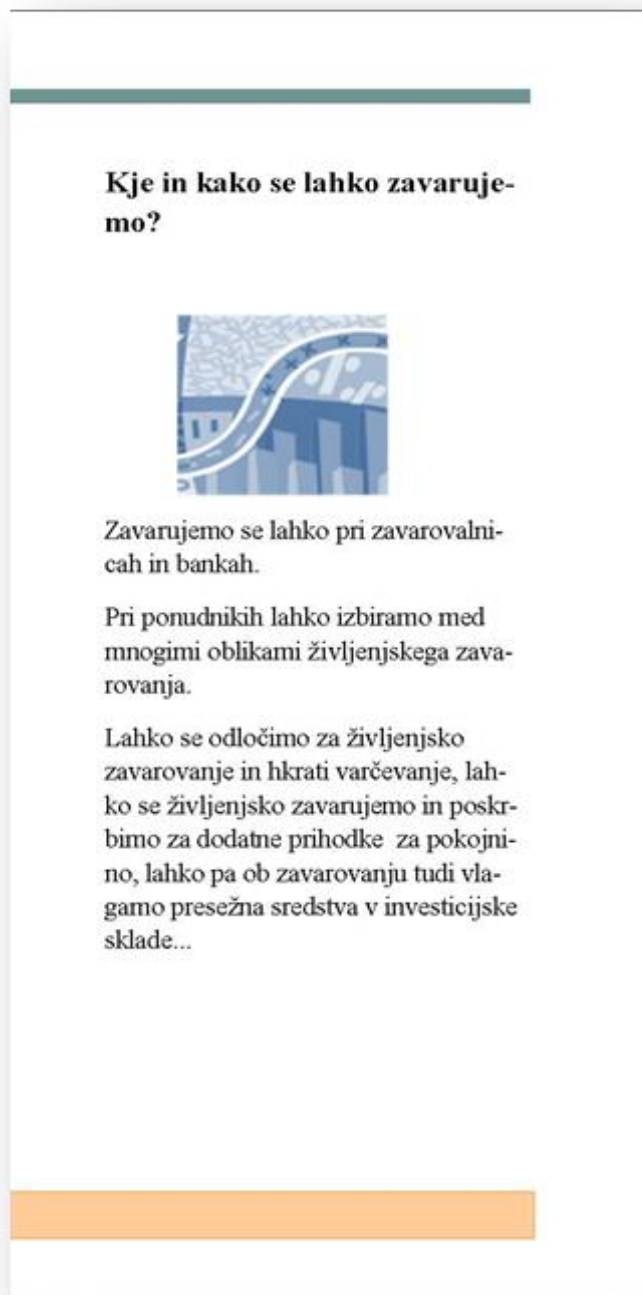
vsote. Ta mora biti dovolj visoka, da z njo pokrijemo neodplačan dolg ter izpad dohodka, torej vse življenjske stroške, katere bi imeli naši najbližji (v primeru naše smrti) vsaj dve leti.

Primer: če naš neodplačani dolg znaša 15.000 € in če za osnovne življenjske izdatke za družino namenimo vsak mesec okoli 700 €, potem mora naša zavarovalna vsota znašati: $15.000 + 24 \times 700 = 31.800$ €.

Pri izbiri primerne oblike življenjskega zavarovanja moramo tudi vedeti, če se želimo zgolj zavarovati ali obenem tudi varčevati (pri tem morda potrebujemo tudi finančni nasvet).

Slika 26: Tretja stran zgibanke
(Vir: Lastni)

Pri sklepanju življenjskega zavarovanja potrebujemo tudi dodatne informacije, saj je oblik zavarovanj mnogo, izbira med njimi pa težavna. Slika 27 prikazuje tretjo notranjo stran zgibanke (četrti stran zgibanke), na kateri so navedene nekatere vrste življenjskih zavarovanj.

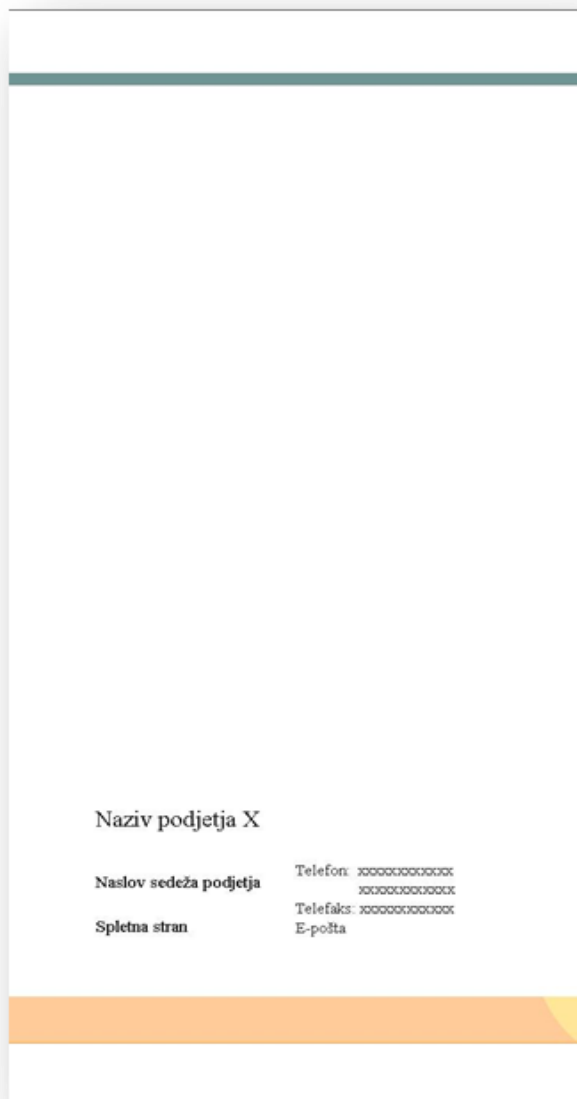
*Slika 27: Četrta stran zgibanke
(Vir: Lastni)*

Naslednja stran zgibanke (peta stran) ponudi informacije o možnostih brezplačnega finančnega svetovanja, zato ta stran lahko služi kot promocijsko gradivo. Slika 28 ponazarja peto stran zgibanke.

Slika 28: Peta stran zgibanke
(Vir: Lastni)

Na zadnji strani (hrbta stran) zgibanke so podatki o podjetju. Slika 29 prikazuje zadnjo stran zgibanke (ki je tudi hrbta stran zgibanke).

Slika 29: Šesta (hrbтна) stran zgibanke
(Vir: Lastni)

Zgibanke dobimo, če list (format A4) dvakrat prepognemo (kot je prikazovala slika 23). V prilogah 2 in 3 (na koncu diplomskega dela) je prikazana zgibanke v celoti – priloga 2 prikazuje zunanjo stran lista, priloga 3 pa notranjo.

6 ZAKLJUČEK

Urejene osebne finance so ključ do varne prihodnosti, doseganja življenjskih ciljev in višje kakovosti življenja. Diplomsko delo je izpostavilo pomen sistematičnega upravljanja z osebnimi financami, znanja na finančnem področju in zagotavljanja ustreznega finančnega zavarovanja. Cilji diplomskega dela so bili naslednji: prikazati temeljne zakonitosti osebnih financ; opredeliti finančno nepismenost in z lastno raziskavo opozoriti na visoko stopnjo te; oblikovati zgibanko, ki služi kot sredstvo ozaveščanja o pomembnosti sklenitve življenjskega zavarovanja.

V teoretičnem delu diplomske naloge so bili opredeljeni in podrobno prikazani elementi osebnih financ. Razloženi so bili ključni pojmi, kot so: osebna bilanca, denarni tok, stopnja varčevanja, oblike in značilnosti finančnih naložb, vrste zavarovanj, faktor zadolženosti, stopnja zadolženosti. Navedli smo tudi korake, s katerimi si posameznik (postopno) uredi svoje osebne finance. Prvi korak v tem procesu je obvladovanje denarnega toka. To pomeni, da posameznik vodi evidenco o prejemkih in izdatkih ter ima izdelano osebno bilanco. Naslednji korak je zagotovitev finančne zaščite. To je tudi eden od temeljev finančnega znanja in finančne varnosti. Pri tem mora posameznik izbrati zanj primerno obliko zavarovanja. Naslednji korak pri urejanju osebnih financ je ustvarjanje varnostne rezerve, ki služi kot nekakšno padalo v primeru izpada dohodkov (izguba službe, bolezen ...). Temu sledi četrti korak, to je pokojninsko varčevanje, ter peti, skrb za primerno stopnjo zadolženosti. Kot šesti korak urejanja osebnih financ smo navedli finančno načrtovanje – posameznik mora izdelati ustrezen finančni načrt, s katerim bo lahko dosegal realne cilje. Pri tem pa se lahko odloči za vlaganje (sedmi korak), vendar morajo njegovi prihranki ustrezati namenu in odnosu do tveganja.

Omenjenim korakom večina posameznikov ne sledi. Diplomsko delo je izpostavilo problematiko splošne finančne nepismenosti, ki pomeni odsotnost urejanja in vodenja osebnih financ, odsotnost finančnega načrtovanja in nezmožnost pravilne izbire med finančnimi produkti ali storitvami.

Finančna nepismenost je precej visoka tako na evropski kot na slovenski ravni. Posamezniki se ne zavedajo pomena finančnega načrtovanja in zaščite pred finančnimi tveganji, nimajo izdelane osebne bilance in se le stežka odločajo med finančnimi produkti, ki so vedno bolj zapleteni, številni in nepregledni. Posledice takšnega stanja so lahko zelo resne, saj lahko vodijo v hujše socialne stiske ali osebni bankrot. Večina posameznikov ne skrbi za dodatno pokojnino, kar pomeni, da v starosti morda ne bodo dosegali ustreznega življenjskega standarda. Zelo veliko posameznikov tudi nima sklenjenih ustreznih zavarovanj, s čimer ogrožajo varnost svojih najbližjih.

Poleg posledic smo opredelili tudi vzroke nizke finančne ozaveščenosti in slabega finančnega znanja. Kot pomemben dejavnik takšnega stanja se kaže šolski sistem.

Šolski sistem ne nudi niti enega predmeta, ki bi obravnaval osebne finance. To velja tako za Slovenijo kot tudi za Evropo in Združene države Amerike. Zaradi tega je treba

nujno razmišljati o večji vključenosti finančnih vsebin v splošno izobraževanje. Pomanjkanje finančne izobrazbe se posledično kaže v posameznikovi nezmožnosti urejanja osebnih financ, kar občutno vpliva na njegovo življenje. Pri izobraževanju, zlasti na ravni osnovne šole (zgodnje izobraževanje), ne gre zgolj za podajanje informacij, temveč za oblikovanje določenih vrednot in stališč ter vzpostavitev globljega razumevanja. Za našo dobo je namreč značilna tudi zasičenost z informacijami, saj živimo v informacijski družbi z visoko razvito informacijsko tehnologijo. V nepreglednem številu informacij je posameznik hitro izgubljen. Zato je še toliko bolj pomembno finančno izobraževanje, ki omogoča razumevanje vseh ponujenih informacij.

Poleg navedenih vzrokov za nizko stopnjo finančnega znanja smo izpostavili še neprimerno vzgojo, napačni odnos (nelagodje, strah), potrošniške navade, nizek standard ter zapletenost ponudbe na finančnem trgu. Slabo finančno znanje vsekakor škodi posameznikom, po drugi strani pa tudi širši družbi. Finančno ozaveščeni posamezniki niso prezadolženi in so ustrezno zavarovani, kar pomeni manj nujnih socialnih transferjev. Poleg tega bi se z dvigom ravni finančnega znanja dosegla večja finančna stabilnost (manjša plačilna nezmožnost posameznikov), padanje cen (konkurenca) ter dvig potrošnje. Strokovnjaki pa si v tem pogledu niso enotni. Nekateri avtorji menijo, da je slabo finančno znanje v interesu političnih in gospodarskih elit, ki imajo tako večjo moč ter nadzor nad ljudstvom. Drugi pa zatrjujejo, da je finančna nepismenost slaba tako za gospodarstvo kot za posameznike. Večinoma pa se strinjajo v tem, da je skrb za finančno znanje zgolj v rokah vsakega posameznika. Vsakdo si mora sam zagotoviti znanje in informacije, s katerimi bo lahko upravljal z osebnimi financami ter poskrbel za zaščito tako sebe kot svoje družine.

V praktičnem delu naloge smo z lastno raziskavo pokazali na visoko stopnjo finančne nepismenosti. Potrdili smo vse osnovne predpostavke diplomskega dela: finančna pismenost posameznikov je nizka; odnos posameznikov do urejanja osebnih financ je negativen in napačen; posamezniki nimajo dovolj interesa za urejanje svojih osebnih financ.

Raziskavo smo opravili s pomočjo anketnega vprašalnika, ki ga je izpolnilo veliko število anketiranih. Vzorec pa je bil reprezentativen po spolu, starosti in stopnji izobrazbe. Vprašalnik je bil oblikovan tako, da je bilo mogoče meriti predvsem naslednje: odnos anketiranih do osebnih financ ter splošno znanje na finančnem področju.

Z raziskavo smo potrdili finančno nepismenost anketiranih ter napačen odnos do urejanja osebnih financ. Za anketirane je bilo značilno naslednje: odsotnost urejanja osebnih financ, odsotnost spremljanja osebnega ali družinskega proračuna (mesečnih izdatkov in prejemkov), pomanjkljivo znanje na finančnem področju in majhna skrb za finančno varnost v prihodnosti. Večina anketiranih ne spremlja sistematično svojih izdatkov in prejemkov, nima izdelanega finančnega načrta in ne skrbi za dodatno pokojnino. Pri anketiranih je bilo ugotovljeno tudi nepoznavanje določenih zakonitosti in pojmov na področju osebnih financ.

Vendar je bila pri večini vprašanih ugotovljena tudi prisotnost varčevanja. Veliko posameznikov redno varčuje, nekoliko manj pa jih ustvarja varnostno rezervo. Kljub temu je zaskrbljujoče to, da se večina anketiranih ne odloča za dodatno pokojninsko varčevanje. Ugotovili smo tudi, da se posamezniki ne zavarujejo dovolj, saj večinoma nimajo sklenjenih življenjskih zavarovanj. Skoraj desetina vprašanih tudi ni vedela odgovoriti, katera in koliko zavarovanj imajo sklenjenih. S tem je bila potrjena predpostavka, da imajo ljudje v splošnem premalo zanimanja za urejene osebne finance. Očitno je, da je treba ozaveščati ljudi o pomenu urejenih financ ter vpeljati določene spremembe v šolski sistem.

Najbolj nevarno je, ko posamezniki ne poznajo pomena življenjskega zavarovanja, še posebej v primeru, če so zadolženi. V primeru njihove smrti bi dolg prenesli na svoje najbližje, kar bi za njih lahko pomenilo zelo težko breme odplačevanja, socialno stisko in podobno. V okviru diplomskega dela je bila oblikovana zgibanka, ki opozarja širšo javnost na pomen sklenitve življenjskega zavarovanja in nudi določene informacije, ki jih pred sklenitvijo takšnega zavarovanja posameznik potrebuje. Zgibanka je sredstvo ozaveščanja ljudi, vendar je lahko uporabljena tudi kot promocijsko gradivo.

Diplomsko delo ima relevantno uporabno vrednost. Po eni strani na razumljiv in zanimiv način razloži ter opiše elemente osebnih financ in načine, s katerimi je mogoče urejati osebne finance. Po drugi strani opozarja na problematiko finančne nepismenosti in z lastno raziskavo lahko služi kot referenca drugim diplomskim delom ali strokovnim člankom. Največjo uporabno vrednost pa ima zgibanka, katere namen je ozaveščanje prebivalstva o pomenu življenjskega zavarovanja.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- [1] Balkovec, J. (2000). *Skrb za osebno premoženje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- [2] Glavnik, M. (2005). *Pošten denarni priročnik*. Ljubljana: Consilium IAM.
- [3] Graham, B. (2009). *Modri investitor*. Ljubljana: Soleco.
- [4] Groznik, I. (2001). Kaj so osebne finance? *Moje finance*, 2001 (1), strani 9–20.
- [5] Kiyosaki, R. T. (2011). *Povečajte svoj finančni IQ*. Varaždin: Katarina Zrinski, d. o. o.
- [6] Lubej, S. in Stanonik, A. (2009). *Urejene osebne finance za vsakogar*. Maribor: Kapital.

VIRI

- [1] Dolceta. Online Consumer Education. Pridobljeno 10. 1. 2013 z naslova <http://www.dolceta.eu/slovenija/>.
- [2] Dolceta. *Finančna pismenost*. Pridobljeno 10. 1. 2013 z naslova <http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod7/Namen-in-cilji.html>.
- [3] Kavčič, Klemen. (2011). *Finančna pismenost otrok in Slovencev*. Pridobljeno 10. 1. 2013 z naslova <http://blog.i-svetovanje.com/2011/08/24/financna-pismenost-otrok-in-slovencev/#.UNs4DeT8JMq>.
- [4] Mihajlovič, Stela. (2011). *Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2)*. Pridobljeno 10. 1. 2013 z naslova [http://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovence-zd\(2\)](http://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovence-zd(2)).
- [5] Nacionalni program finančnega izobraževanja. Sprejet s strani vlade Republike Slovenije, 2010.
- [6] Nova Ljubljanska Banka, d. d. (2011). Finančni priročnik: *Ustvarjanje treh temeljev finančne varnosti*. Ljubljana: Nova Ljubljanska Banka, d. d.
- [7] Nova Ljubljanska Banka, d. d. (2011). Finančni priročnik: *7 korakov do urejenih osebnih financ*. Ljubljana: Nova Ljubljanska Banka, d. d.
- [8] Nova Ljubljanska Banka, d. d. (2011). Finančni priročnik: *Zanesljivo in hitreje do ciljev*. Ljubljana: Nova Ljubljanska Banka, d. d.

- [9] Šircelj, M. (2012). *Finančno izobraževanje mladih v družbi sprememb*. Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev osnovnega šolstva. Portorož, 13. november 2012.

PRILOGE

- Priloga 1: Anketni vprašalnik
 Priloga 2: Zgibanke (zunanja stran)
 Priloga 3: Zgibanke (notranja stran)

KAZALO SLIK

Slika 1: 7 korakov do urejenih osebnih financ.....	7
Slika 2: Denarni tok	9
Slika 3: izračun stopnje varčevanja	13
Slika 4: Faktor zadolženosti.....	18
Slika 5: Izračun stopnje zadolženosti.....	19
Slika 6: Vzroki za finančno nepismenost	21
Slika 7: Posledice finančne nepismenosti.....	23
Slika 8: Ocena finančne pismenosti, Moje finance 2011	27
Slika 9: Bankarna	30
Slika 10: Finančni priročnik NLB – platnica.....	30
Slika 11: Spol	32
Slika 12: Starost	33
Slika 13: Izobrazba.....	33
Slika 14: Ustvarjanje premoženja	34
Slika 15: Varnostna rezerva	34
Slika 16: Evidenca o izdatkih in prejemkih	34
Slika 17: Finančni načrt.....	35
Slika 18: Redno mesečno varčevanje	35
Slika 19: Dodatna pokojnina	35
Slika 20: Število sklenjenih zavarovanj.....	36
Slika 21: Ocena svojega znanja	36
Slika 22: Rezultati v ocenah	38
Slika 23: Zunanji videz zgibanke	40
Slika 24: Naslovna stran zgibanke.....	41
Slika 25: Druga stran zgibanke.....	42
Slika 26: Tretja stran zgibanke	43
Slika 27: Četrta stran zgibanke.....	44
Slika 28: Peta stran zgibanke	45
Slika 29: Šesta (hrbtna) stran zgibanke	46

KAZALO TABEL

Tabela 1: Neto denarni tok	9
Tabela 2: Neto premoženje	10
Tabela 3: Primer izračuna premoženja	11
Tabela 4: Osnovne finančne naložbe	15
Tabela 5: Najvišji faktor zadolženosti	18
Tabela 6: Najvišja stopnja zadolženosti	19
Tabela 7: Vprašalnik raziskave fin.pismenosti pri reviji Moje finance	26
Tabela 8: Tretji sklop vprašanj.....	37

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik**ANKETNI VPRAŠALNIK**

Pozdravljeni!

Vljudno Vas prosim, da izpolnite naslednji anketni vprašalnik, ki mi bo pomagal pri raziskavi v sklopu mojega diplomskega dela. Z raziskavo poskušam opredeliti pomen finančnega znanja ter upravljanja osebnih financ. Zagotavljam Vam, da je vprašalnik anonimen, podatki pa bodo uporabljeni le v raziskovalne namene.

Vprašanja so sestavljena tako, da ponujajo več možnih odgovorov (a, b ...). Prosim, da pri vsakem vprašanju obkrožite le en odgovor.

Za sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujem.
Zdenka Hriberšek

1. Spol

- a) Ženski
- b) Moški

2. Starost

- a) 20–30 let
- b) 30–40 let
- c) 40–50 let
- d) 50–60 let
- e) več kot 60 let

3. Izobrazba

- a) IV. stopnja
- b) V. stopnja
- c) VI. stopnja
- d) VII. stopnja in več

4. Ali verjamete, da lahko z dobrim upravljanjem in majhnimi mesečnimi zneski ustvarite veliko premoženje?

- a) Da.
- b) Ne.

5. Ali ustvarjate varnostno rezervo?

- a) Da.
- b) Ne.

6. Ali vodite evidenco o mesečnih izdatkih in prejemkih gospodinjstva?

- a) Da.
- b) Ne.

7. Imate izdelan finančni načrt, ki vam pomaga pri uresničevanju življenjskih ciljev?

- a) Da.
- b) Ne.

8. Ali redno mesečno varčujete?

- a) Da.
- b) Ne.

9. Ali ste poskrbeli za dodatno pokojnino?

- a) Da.
- b) Ne.

10. Koliko zavarovanj imate sklenjenih?

- a) Eno.
- b) Dve.
- c) Tri in več.
- d) Ne vem.

Ali jih lahko naštejete?

11. Kako bi ocenili svoje znanje na področju osebnih financ?

- a) Zelo pomanjkljivo.
- b) Nekoliko pomanjkljivo.
- c) Dobro.
- d) Zelo dobro.
- e) Odlično.

12. Če vam ukradejo plačilno kartico in jo zlorabijo, preden vam jo uspe preklicati, ali ste dolžni pokriti do največ 150 evrov škode?

- a) Da.

b) Ne.

13. Kaj je zavarovalna vsota?

- a) Znesek, ki je izplačan upravičencu, če se meni kaj zgodi.
- b) Znesek, ki ga mesečno plačujem za neko zavarovanje.

14. Predstavljajte si daljše obdobje (10 ali 20 let). Katera naložba je potencialno najdonosnejša: varčevalni račun, obveznice ali delnice?

- a) Varčevalni račun.
- b) Obveznice.
- c) Delnice.

15. Če vložimo v vzajemni sklad, ali v prvem letu iz njega lahko dvignemo denar?

- a) Da.
- b) Ne.

16. Koliko znaša davek na kapitalski dobiček, če delnico prodamo eno leto po njenem nakupu?

- a) Nič.
- b) 10 odstotkov.
- c) 25 odstotkov.

17. Ali je nakup delnic varnejši kot naložba v delniški vzajemni sklad?

- a) Da.
- b) Ne.

18. Če vlagatelj svoj denar razprši med različne vrste naložb, ali se tveganje za izgubo poveča, zmanjša ali ostane enako?

- a) Poveča.
- b) Zmanjša.

PRILOGA 2: Zgibanka (zunanja stran)

Spoznajmo svoje osebne finance!

Kaj je osebna bilanca, kaj je varnostna rezerva, kako naj se zavarujem, koliko se lahko zadolžim?

Če na ta vprašanja ne znamo odgovoriti, se lahko znajdemo v velikih težavah.

Za kakovostni finančni nasvet se lahko vsak dan ogledate v naši poslovilnici (X), kjer vam bodo prijazni svetovalci brezplačno in strokovno pomagali. Nasvete in napotke najdete tudi na spletni strani:
XXXXXXXXXXXXXX

Znanje in uspeh

ZAKAJ ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE?

Poskrbimo za socialno varnost naše družine, če se zgodi kaj nepredvidljivega!

Skrb in varnost

Naziv podjetja X

Naslov sedeža podjetja

Spletna stran

Telefon: xxxxxxxxxxxxxx
 Telefaks: xxxxxxxxxxxxxx
 E-pošta

PRILOGA 3: Zgibanka (notranja stran)

Življenjsko zavarovanje in kredit

Življenjsko zavarovanje sklenemo, da zavarujemo svoje najbližje. S tem poskrbimo, da bodo dobro živeli in dosegali svoje cilje tudi v primeru naše smrti.

Nujno moramo življenjsko zavarovanje skleniti, če imamo najeta večja posojila!

Če se nam v času odplačevanja kaj zgodi, potem se bodo z odplačevanjem kreditu morali soočiti naši družinski člani. Banka dolga ne bo kar odpisala. **Tudi, če**

imamo zavarovan kredit, to se ne pomeni, da bo dolg (v primeru smrti) odpisan!

Banka bo namreč terjatev prenesla na zavarovalnico, ki bo naprej terjala svoj dolg. Zato s sklenitvijo življenjskega zavarovanja poskrbimo, da bo v primeru naše smrti preostanek kredita odplačevala zavarovalnica.

Na kaj moramo biti pozorni pri sklepanju življenjskega zavarovanja?

Pri sklepanju življenjskega zavarovanja pazimo na

višino zavarovalne vsote. Ta mora biti dovolj visoka, da z njo pokrijemo neodplačan dolg ter izpad dohodka, torej vse življenjske stroške, katere bi imeli naši najbližji (v primeru naše smrti) vsaj dve leti.

Primer: če naš neodplačani dolg znaša 15.000 € in če za osnovne življenjske izdatke za družino namenjamo vsak mesec okoli 700 €, potem mora naša zavarovalna vsota znašati: $15.000 + 24 \times 700 = 31.800 \text{ €}$

Pri izbiri primerne oblike življenjskega zavarovanja moramo tudi vedeti, če se želimo zgolj zavarovati ali obenem tudi varčevati (pri tem morda potrebujemo tudi finančni nasvet).

Kje in kako se lahko zavarujemo?

Zavarujemo se lahko pri zavarovalnicah in bankah.

Pri pomembnih lahko izbiramo med mnogimi oblikami življenjskega zavarovanja.

Lahko se odločimo za življenjsko zavarovanje in hkrati varčevanje, lahko se življenjsko zavarujemo in poskrbimo za dodatne prihodke za pokojnino, lahko pa ob zavarovanju tudi vlagamo presežna sredstva v investicijske sklade...